

„მოგზაური“ წელი-
წაღში ღირს 5 მანკ.
ნახევარ წლით 3 მ.
ცალკე ნომერი 10 კ.
ადრესი: თფილისი,
ნიკოლოზ ქ. № 44.

მოგზაური

თოვალ კვირული ჟურნალი

ბუდაკია ღირს 5 მანკ.
ველ დღეში 1 მანკ.
10 სათ.—წინა დღის
1 სათამდე, და სა-
ღამოს: 6 სათ. 7 სა-
ათამდე.

№ 20.

კვირს 29 მაისი 1905 წლისა.

№ 20

შინააზი. თფილისი, 29 მაისი.—თავად-აზნაურთა დასახანათე-
ბლათ, ი. ბესელიძისა.—სხვა და სხვა ამბები.—დაბა-სოფლის ამბები.—
რუსეთის ქრონიკა.—ჯაღაქრები და თვალთმაქცეები, თაგუნასი,—თფი-
ლისის ტრამვაის უსახელო საზოგადოება და მისი მოსამსხურებები, დამ-
სწრესი.—თფილისის ქალაქის მთურავის მოხსენება.—ტანისამო-
სის სამკერვალოები თფილისში.—საფრანგეთის ისტორია მეცხრამეტე
საუკუნეში (გაგრძელება), ანისა.—დედაკაცი და მისი ეკონომიური მდგო-
მარეობა.—ჟურნალ-გაზეთებიდან.

თფილისი, 29 მაისი.

რუსეთის საზოგადოებრივი ცხოვრების სრული განახლე-
ბა დღეს აშკარათ, მთელი თავისი ძლიერებით, წინ გვდგას.
აქ არ არის ლაპარაკი ერთი რომელიმე მხრის, ერთი რომე-
ლიმე კეძო საკითხის, თუნდაც დიდ მნიშვნელოვანს, ვადა-
წყვეტაზედ. დღეს ჩვენ ისეთ ხანაში ვცხოვრობთ, როცა ერ-
თი დიდი, საყოველთაო მნიშვნელობის საქმე უნდა შევასრუ-
ლოთ. ადვილი არ არის მისი შესრულება. მთელი ერთი საუ-
კუნის განმავლობაში ქვეყნის საუკეთესო შვილები განურჩე-
ვლათ წოდებისა და სქესისა მისთვის სდებდნენ თავს, მისთვის
მუშაობდნენ თავდავიწყებამდის. უკანასკნელ 10-15 წლის გან-
მავლობაში ეს ბრძოლა მეტათ გამწვავდა და თითქმის სამო-
ქალაქო, შინაურ ომით გადაიქცა. ბევრი საუკეთესო მამუ-
ლიშვილის სისხლი დაიღვარა, ბევრი მათგანი იქნა სამართლი-
საგან გაძევებული და გადასახლებული. მაგრამ ეს კიდევ აღარ
გვაკმარეს. ძველმა, დროს გადასულმა წესწყობილებამ, რომე-
ლიც დიდი ხანია ხალხის სულითამხუთავათა გადაქცეული,
გამოიწვია შორეულ აღმოსავლეთში ყოვლად საზოგადოებრივ და
უმავალითა სისხლის ღვრა. საქირო იყო ასი-ათასობით მამუ-
ლიშვილების გაწყვეტა და მილიარდების გაფილანგვა, რომ რუ-
სეთის საზოგადოებას ხმა ამოედო და აშკარათ დაეგმო ის სა-
მარცხენო წესწყობილება, რომელმაც ყოველივე ეს მოიმო-
ქმედა.

სულ ცოტა ხნის განმავლობაში ჩვენ ვცაყავთ იმის მო-
წმე, თუ როგორ იზრდებოდა და მატულობდა საზოგადოება-
ში უკმაყოფილება დღევინდელი ბიუროკრატიული მთავრობის
წინააღმდეგ. თითოეული დამარცხება ბრძოლის ველზე აზრ-
კეცებდა და აძლიერებდა საზოგადოებაში ამ უკმაყოფილე-
ბას. მოსალოდნელი იყო, რომ უკანასკნელი დამარცხება, ე.
ი. აღმირალ როჟდესტვენსკის ესკადრის სრული განადგურება,
იმ ესკადრის, რომელზედაც ასე დიდ იმედებს ამყარებდნენ
ბიუროკრატიის წარმომადგენლები, საზოგადოების უკმაყო-
ფილებას უკიდურეს ხარისხამდე მიიყვანდა, და მართლაც, რისი
ან ვიღასი იმედი უნდა ჰქონოდა ამოდენა უღანაშაულო აღა-
მიანთა სისხლში ამოვრილი, შინ და გარეთ შერცხვენილ
ბიუროკრატიას, თუ არ კაცთ მოძულე და ბნელის მოყვარულ
პირთა, როგორც არიან გრინგმუტები, მეშერსკები, და ძმა-
ნი მათნი! ეს ასეც მოხდა, იმ დროს, როცა ყველანი, განურ-

ჩველათ მიმართულებისა და პარტიული პროგრამისა, ხმა-მად-
ლა გაიძახიან ხალხის წარმომადგენლების დაუყოვნებლივ შე-
ერთებაზე და ბიუროკრატიის წყალობით მოვლენილ საერთო
უბედურების თავიდან ასაცილებლათ, ამ დროს მხოლოდ
გრინგმუტის ხრინწიანი ხმა გაისმის სამხედრო დიქტატურის
შემოღებაზე რუსეთის ხალხის ბრწყინვალე ელემენტების, მი-
სი საუკეთესო წარმომადგენლების ამოსაწყვეტათ, რათა ბიუ-
როკრატიამ, როგორც აქამდის, თავისუფლათ გზავნოს შორე-
ულ აღმოსავლეთში მსხვერპლნი და დაურცხვენელათ ფლან-
გოს გაყვლიფილი ხალხისაგან ანაგლეჯი მილიონები. მაგრამ
ეს დღეს შეუძლებელია, ფუჟი ოცნებაა. ხალხის სურვილი
უკვე გამოირკვა: ხალხის წარმომადგენლების შეკრება, დამ-
ფუძნებელი კრების მოსაწყობათ, ომის შეწყვეტა, ბიურო-
კრატიული წესწყობილების დამხობა,—უამისოთ შეუძლებელია
ხალხის დამშვიდება, საერთო განმათავისუფლებელი მოძრაო-
ბის შეჩერება, და მით უმეტეს მისი მოხაზვა. ამას თხოულობ-
ბენ დღეს ისინიც კი, ვინც ყველაზე უფრო ხელს უწყობდა
ჩვენ ბიუროკრატიას მის სამარცხენო მოღვაწეობაში, ამას
ამბობენ კაპიტალისტების წარმომადგენლები, მრეწველები,
ე. ი. ისინი, ვინც მთავრობას უსისებდა მუშა ხალხს, ვინც
მთავრობას აქებებდა ახალ ქვეყნების შესაძენათ, რათა ახალი
ბაზარი მოეპოვებიათ თავიანთ საქონელისთვის. 19 მაისს, რო-
ცა კუნძულ კუსიმასთან მომხდარ ბრძოლის შედეგი უკვე
გამოირკვა, მრეწველობის წარმომადგენლებმა, რომლებიც
მოწვეული იყვნენ მუშათა საკითხის გამოსარკვევათ დაწესებულ
კომისიაში მონაწილეების მისაღებათ, ფინანსთა მინისტრს კო-
კოვცევს მოხსენება წარუდგინეს, სადაც ისინი ამბობენ რომ
იმ საერთო უბედურების დროს, რომელიც დღეს თავს და-
აჯყდა რუსეთის ხალხს თუ შინაურ ამბოხებათა, თუ გარეთ
დამარცხების გამო, ჩვენ არ შეგვიძლია გულგრილათ შევეყუ-
რებდეთ ყოველსავე ამას და თქვენთან მუშაობა განვაგრძოთ.
გთხოვთ ხელმწიფე იმპერატორს გადასცეთ ჩვენი ღრმა და
გულწრფელი რწმენა, რომ დღევანდელ გაჭირვებულ მდგომარ-
ეობისაგან რუსეთს დაიხსნის მხოლოდ დაუყოვნებლივ ხალ-
ხის წარმომადგენლების მოწვევაო. თუ ამას ამბობენ ბურჟუა
კაპიტალისტები, თუ ასეთ გადაწყვეტილებას ადგებიან ისინი,
ვისი არსებობა ხალხის გაყვლიფაზე დამყარებული, რაღას
უნდა ამბობდნენ, რაღას უნდა თხოულობდნენ ისინი, ვინც
მართლა მშრომელ ხალხის, პროლეტარიატის ინტერესებს
იკავენ? მაგრამ მართა ყვირილი არ კმარა, მართა სიტყვებით
ვერათერს გახდებიან. ამიტომ საქიროა ბრძოლა, ბრძოლა მე-
დგარი. ამიტომ, ვისაც მართლა გულწრფელათ სურს მშვი-
დობიანობის დამყარება, ხალხის უბედურებისაგან გამოხსნა,
ის უნდა შეუერთდეს იმათ, ვინც უკვე დიდი ხანია იბრძვის
ყველა იმის მოსაპოვებლათ, რასაც მონობიდან დახსნა, ადამიან-
ის პიროვნების განთავისუფლება ეწოდება, ეს არის მუშა
ხალხი, ქალაქის და სოფლის პროლეტარიატი. მაგრამ ნურა-

ვინ იფიქრებს, რომ ეს შეერთება საერთო, მახლობელ მიზნის მისახვედრად, რაიმე ერთ იოტას ოდენა დათმობას მოასწავებდეს. ჩვენ კარგათ უნდა გვახსოვდეს, რომ სანამ დღევანდელი საზოგადოება არსებობს, სანამ ბურჟუაზიული წესწყობილება სრულებით არ დაინგრევა, პროლეტარიატსა და ბურჟუაზიას შორის სამკვიდრო-სასიცოცხლო ბრძოლა იქნება. დღევანდელი შეერთება სრულებით არ ნიშნავს იმათ დამობილებას და დამეგობრებას. დეე, ამაზე ნურავინ ფიქრობს. ამიტომაც არის, რომ ჩვენ ვგმობთ და ვკიცხავთ იმათ, რომლებიც ხალხის დღევანდელი აღელვებული და აღშფოთებული მდგომარეობით სარგებლობენ, დემოკრატიულ მანტიანში ვხვევიან ხალხის თავისაკენ მისამხრობათ. ვინც ასე იქცევა, ვინც ხალხის განთავისუფლების დროს ნაციონალისტის დროშით გამოდიან და რაღაც ავტორიტიას ჩმახვენ, ისინი ნებისთნე უნებლიეთ ხალხის ნამდვილი მტრები არიან. ერთი სიტყვით, დღევანდელი მდგომარეობა ისეთია, რომ დღეს უნდა გადაწყდეს რუსეთის ხალხის ბედ-იღბალი. ან დღეს უნდა მოხდეს მისი განთავისუფლება, ან არასოდეს!

თავად-აზნაურთა ღრუბრის დასახსნიათებლათ.

17 მაისს მე და ჩემი მეგობარი ურმით მოვდიოდით სოფ. ცერონისიდან (გორის მაზრა), სადაც სტუმრათ ვიყავით თ. ს. ფალავანდიშვილთან. თითქმის ორ ვერსზე მეტი გვექნებოდა გამოვლილი ს. აბისიდან, როდესაც, ცხენით წამოგვეწია თ. მ. დ. ციციშვილი და გვთხოვა ცოტა ხნით სოფ. აბისში დაბრუნება, სადაც თურმე იყოფებოდა თავად-აზნაურთა ღრუბენა, რადგანაც ღრუბენის კომიტეტს სურდა ჩვენთან რაღაცა საქმეზე მოლაპარაკება. ჩვენ თვითონ გვანტერესებდა ღრუბენის ნახვა და ამისათვის დავთანხმდით ამ წინადადებაზე.

თ. ციციშვილს ვთხოვეთ დადი ხნით არ გავეჩერებინეთ თავადმა მოგვცა პატიოსანი სიტყვა, რის შემდეგ ჩვენ დავბრუნდით.

გზაში დაგვხვდა თორმეტამდე შაირაღებულნი თავად-აზნაური (მილიციონერები) და შემოგვერტყენ გარს. ჩვენ ცოტა არ იყოს ეკვივს თვალთ შევხედეთ ასეთ საქციელს, მაგრამ ყურადღება არ მივაქციეთ. ჯერ აბისში არ ვიყავით მისულნი, მე ურმადგან ჩამოსვლა მოვინდომე, მაგრამ არ მომცეს ნება; ხუმრობა მეგონა და დავაპირე გადმოსვლა, აქ კი თავადმა მიშო ფაფლენიშვილმა შემომიტია: უფროსისაგან არა მაქვს ნაბრძანები, და ვერ მოკცემ ჩამოსვლის ნებას, სანამ უფროსთან არ წარგადგენო; იძულებული გავხდი დავმარჩილებოდით უფროსის ბრძანებას. ამ რაგათ ვიგრძენ თავი მიპატიებულათ კი არა, დატუსაღებულათ. ასეთი ამბით ეს ორი დამნაშავე მივიყვანეს ს. აბისში, და წარგადგინეს უფროსთან. ბ. უფროსმა ზურაბ აბდუშელიშვილმა (უმალღეს სასწავლებელში კურს დამთავრებულია) გამოგვიცხადა სურვილი რომ ჩვენთან მოღვაწეობა სურდა. ჩვენ დავთანხმდით. უფროსმა მოიწვია მოწინავე მილიციონერები, ე. ი. ასის და ათის თავები, რომელთა რიცხვში ნახავდით ბ. ნ. სულხანიშვილს, უპირველესათ ბ. უფროსი შეუდგა იმის გამოძიებას, თუ რად ან რისთვის ვიყავით სოფელში. ჩვენ ვუბასუხეთ, რომ ვიყავით ს. ცერონში სტუმრათ თ. ს. ფალავანდიშვილთან და გვთხოვა კველ-მალულობისათვის თავი დაგვეწებებინა, ამასთანვე დიდი რიხით და ავტორიტეტული კილოთი გამოგვიცხადა, რომ თქვენ აგიტატორებათ ხართ მოსულნიო. მათის აზრით თ. ლევან ამირაჯიბი ს. მცაში მოკლეს ჩვენი ჩაგონებით, ჩვენ გავავრცელეთ ხმა, რომ სოფელ მცაში მოკლეს

მსუქანი ღორი, რომლის ხორციც გირვანქა 15 კ. იყიდება. ჩვენისავე ჩაგონებით გლახებმა არ მოსცეს ნება მოკვალებული სოფელ ავლევიში აპოგსენებინათ და სრულდებოდა არ მიტარებოდა ახლოს, რის გამოც მოკვალებული მალუბანზე ყოფილა უპატრონოთ, რომ ჩვენ დავლიფართ სოფელ-სოფელ და ვამხედრებთ გლახებს თავად-აზნაურებზე რათა სრულიათ ამოსწყვიტონ ისინი. ჩვენ ვუბოვეთ დაუყოვნებლოდ სოფელში ასვლა და სიმართლის გამოკვლევა, მაგრამ ბ. უფროსი არ დავთანხმდა, ვინაიდან მარშრუტის ძალით მფორე დღეზე ადრე არ შეეძლოთ წამოსვლა. ჩვენ, როგორც მოსამსახურე ხალხს, არ შეგვეძლო დარჩენა, თუმცა მე იმდენათ გამაბრაზა იმათმა საქციელმა, რომ მხათ ვიყავ დავრჩენილიყავ და კიდევაც გამოვუცხადე ჩემი სურვილი. მხურვალე მონაწილეობას ჩვენი პიროვნების ლაფში ამოსვლაში იღებდა, მკათხველებისათვის უკვე ნაცნობი რაინდი, სტუდენტი რიკის პოლიტექნიკუმისა ნ. სულხანიშვილი, ტირქინელი, რომელმაც ჩვენ ჯერ ს. დემოკრატიული პარტიის წარკმაადგენელი გვიწოდა და მერე მეჩქმეები დაგვიძახა. ბ. სულხანიშვილი სიბრაზით დარბლვბსა ყრდა და ტარიელ მკლავაქისებური მუშტები ისე ახლო მოქანდა ჩვენ ცხვართან, რომ იძულებული ვხდებოდით უკან დაგვეწია. ამ დროს დანარჩენი მილაკიანერება, რაცხვართ ორასამდე, უშვერი სიტყვებით ილანძლებოდენ და იწვოდენ ჩვენკენ. მილიციონერები ერთხმათ თხოულობდენ ჩვენ დატოვებას და მილიციაში ჩარიცხვას; ამასვე თხოულობდენ მოწინავენი და თვით უფროსიც; გვაგონებდენ, რომ ყოველი პატიოსანი ქართველი მოვალეა მიიღოს მხურვალე მონაწილეობა ისეთ დაწესებულებაში, როგორც არის თავად-აზნაურთა ღრუბენა.

ჩვენ უარი გამოუცხადეთ. მოკლე თათბირის შემდეგ, რომელიც ჩვენ დაუწერებლათ მოხდა, ბ. სულხანიშვილმა გამოგვიცხადა, რომ ჩვენ უნდა მადლობელი ვიყოთ მათი რაინდული გულკეთილობისა, რათა გაუმართახებდენი გადავრჩით. ასეთი წყალობა იმით მოიღეს გულკეთილ რაინდებმა, რომ ჯერ არ ყოფილან დარწმუნებულნი ჩვენ დანაშაულში. უყურადღებოთ არც ახლათ შეითხინილმა პუფაროვმა დაგეტოვა. მოკვცა ნება ქალაქში დავბრუნებულაყავით, იმ პირობით კი, რომ კვირას ვეახლებოდით მათ ცხენავლში. ჩვენ სიტყვა მივეცი. მაგრამ ვაცხადებთ, რომ არავითარი სურვილი არა გვაქს დავბრუნდეთ იმ დიდებულთა ბრბოში, და არც არავითარი მნიშვნელობა აქვს ძალით გამოტაცებულს სიტყვას. ბ. უფროსმა გვთხოვა მიგვეცა ხელ წერალი რომ საწინააღმდეგო არა გვაქს რა საერთოთ თავად-აზნაურობასთან და კერძოთ მილიციასთან.

დასასრულ უფროსმა შემდეგი მუქარით მოგვბართა: თუ არ მოიშლით სოფელ-სოფელ წიაღს და გლახების ჩვენზე ამხედრებას, ნუ გგონიათ რომ ფონს გახვიდეთ, ვინაიდან ჩვენში ჯერ არ გამქრალა მხედრული სიმამაცე და თუმცა რიცხვით გაცილებით ნაკლები ვართ, გლახების დამარჩილებას მიინც შეეძლებოთ. ბ. უფროსის ანგარიშით თბილისის და ქუთაისის გუბერნიებში 140,000 თავად-აზნაური ყოფილა. როგორც იქნა მოვრჩით ამ გვარ წამებას. უფროსას ბრძანებით ურემი შეგვიბეს, მაგრამ ჩვენი მეურვე აღარსად ჩანდა. მილიციონერები საშინლათ გაბრაზდენ, წინააღმდეგი იყვენ ჩვენი განთავისუფლებისა და გვიხსენიებდენ ისეთი უწმაწური სიტყვებით, როგორსაც მართო მათგან უნდა მოელოდეს კაცი. ბ. უფროსმა მართლაც გამოიჩინა გულკეთილობა. თვითონ იკისრა მეურმეობა და დაბრძანდა ურმის თავზე; ჩვენ ყოყმანი დავიწყეთ და ვსთხოვდით ვინმე მეურვე ეშოვათ. უფროსმა გვიბრძანა ურემზე დაჯდომა და ჩვენც შეეყარულეთ

ბრძანება, ამ რიგით გაუდგეით გზას. აქ კი მილიციონერებმა ასტეხეს საშინელი ყვირილი და ემუქრებოდნენ სრულიად დაშლას. უფროსი შეფიქრიანდა. ჩვენც უჩივით დარჩენა, მაშინ ჩვენ ქალაქში ჩასვლას ხომ ვერ ვანაცვალებდით საქართველოს სიამაყეს. ამ ნაირათ ჩვენ როგორც იყო განვთავისუფლებდით ხუთი საათის დატყვევების შემდეგ. აი, ბატონებო, ის მილიცია, რომელსაც განზრახვა აქვს ქართლში მშვიდობიანობა ჩამოაგლოს, რომელსაც სურს დაიცოს ხალხი ძალმომრეობისაგან. ამავე დროს ეს ვაჟბატონები სრულიად უდანაშაულო ხალხს ჰიჭვენ, ათას ჯვარ შეურაცხყოფას აყენებენ, და ყოველივე ეს ხდება მაშინ, როდესაც დარწმუნებული არ არიან კაცის დანაშაულში. ჩემის აზრით, გახეთქებში მოყვანილმა საბუთებმა მათ შესახებ საკმაოდ გამოარკვეეს. მათი ფიზიონომია და ამისათვის დრო არის მიაქციოს საზოგადოებამ ღირსეული ყურადღება, რათა ისეც აუღლაგმავა ბრბომ უფრო აღვირი არ წაიგლიჯოს. ამ დაწესებულებებში გარდა სულხანიშვილისა არიან შემდეგი სტუდენტები: მოსკოვის უნივერსიტეტისა ა. დ. ციციშვილი, — ოდესის. ი. ლ. ციციშვილი. ხსენებულ დრუჟინის საქმეებს განაგებს კომიტეტი, რომელიც შესდგება 18 წევრისაგან. სამწუხაროთ უნდა აღვნიშნოთ, რომ გორის მაზრაში ხმა გავრცელდა, ვითომ ხსენებულ კომიტეტის წევრებთან სხვათა შორის ირიცხებოდნენ: ალ. ყიფშიძე, ნ. ზ. ცხვეთაძე და მიხეილ მაჩაბელი.

როსებ ბესელიძე.

სხვა და სხვა ამბები.

პეტერბურგიდან 13 მაისს შემდეგი ოფიციალური დეპეშა მოვიდა:

ბრძანება უმართებელს სენატისადმი. ჩვენ ვბრძანებთ: 1) დაარსებულ იქნას კავკასიაში პოლიციის უფროსის თანამდებობა ჩვენ მიერ დამტკიცებულ დებულების ძალით; 2) გაიხსნას პოლიციის უფროსის კანცელიარია; 3) პოლიციის საიდუმლო ხარჯებისათვის გადაეცეს კავკასიის ნამესტნიკს ყოველწლიურათ ასი ათასი მანათი. ნამდვილზე აწერია „ნიკოლოზ“.

— როგორც ვახ. „ბაკუ“ გადმოგვცემს, 19 მაისს ბაქოში, ტელეფონის ქუჩაზე პოლიციას და ჟანდარმებს 20 გაუტყენელი ყუმბარა აღმოუჩენიათ. შეღუპრიათ სამი კაცი.

— 20 მაისს ბათუმში ყაზახ-რუსებს და სალდათებს ალყა შემოურტყამთ იმ ჯზნისათვის, რომელიც დონდუკოვ-კორსაკოვის, კათოლიკეთა, თფილისის და კავკავის ქუჩებს შუაა მომწყვდეული. ალყის შემორტყმის შემდეგ დაუწყიათ მთელი ჯზნის განხრეკა.

— 18 მაისს სოფ. ჭილურტის (დუშეთის მაზრა) გლეხებს და მემამულეებს შორის დიდი ჩხუბი მომხდარა. ჩხუბში დაიჭრა მემამულე ფარეშიშვილი და რამდენიმე გლეხი. ჩხუბი გამოიწვია შემდეგმა: ფარეშიშვილს შეშა მოუჭრია იმ ტყეში, რომელსაც გლეხები თავის საკუთრებათ თვლიდნენ.

— 18 მაისს ქუთაისის საგუბერნიო ციხიდან გაიქცა სამი ტუსადი: შარაბიძე, მოროჟკო და სიკინავა. ტუსადებს სამზარეულოს კედელი გაურღვევიათ და ისე გაპარულან.

— 24 მაისს პეტერბურგიდან შემდეგი დეპეშები მოვიდა: უმაღლესათ ნაბრძანებია; 1, უმთავრესი განმგებლობა შინაგან საქმეთა სამინისტროს ცენტრალურ და ადგილობრივ დაწესებულებათა საქმეების შესახებ, დანაშაულობათა აღმოჩენისა და მოსპობისა, საზოგადო წესისა და მყუდროების დაცვისა და საპოლიციო დეპარტამენტის საქმეების გამგებლობა

დაევალოს შინაგან საქმეთა მინისტრის ამხანაგს, პოლიციის გამგეს, რომელიც ჟანდარმთა განსაკუთრებულ მინისტრის კომანდერიც იქნება. 2, მინისტრის ამხანაგს მიეცეს უფლება თავისით განსაჯოს ყველა საქმეები, რაც მინისტრს ექვემდებარება. და იმ შემთხვევაში, როცა რამე საქმის გადაწყვეტა მინისტრის უფლებას აღემატება, მოხსენება წარუდგინოს პირდაპირ ხელმწიფეს. 3, მინისტრის ამხანაგს მიენდოს საპოლიციო დეპარტამენტის თავმჯდომარეობით არსებულ საბჭოს დადგენილებათა დამტკიცება და იმანვე განუმარტოს და უხელმძღვანელოს გუბერნატორებსა, გრადონაჩალნიკებსა და ობერ-პოლიცმეისტრებს, როცა საქიროება მოითხოვს; მის გამგებლობაში იყოს მთლათ ის თანხა, რომელიც შინაგან სამინისტროს ეძლევა საპოლიციო ნაწილისათვის; მასვე ეძლევა უფლება კრებისა, თუ საქიროთ დაინახა. 4, მინისტრის ამხანაგს მიენდოს მთავარ-მეთვალყურეობა დაპატიმრებულ პოლიტკურ დანაშავეთა შესახებ. 5, ყველა საქმეთა გამო, რომლებიც ექვემდებარება მინისტრის ამხანაგს, მან პირდაპირ მიწერ-მოწერა იქონიოს ყველა დაწესებულებასთან და მოხელეებთან.

შინაგან საქმეთა მინისტრის ამხანაგათ და საპოლიციო ნაწილის გამგეთ პეტერბურგის გენერალ-გუბერნატორი ტრებოვი დაინიშნა.

დღეს რჩევა ჰქონდა კომისიას უცხო ენებზე, საზღვარ-გარეთ გამოცემულ ნაწარმოებების ცენზურის შესახებ და უმეტესობა შეუერთდა თ. შახოვსკის წინადადებას საზღვარ-გარეთ უცხო ენებზე დაბეჭდილ და გამოცემულ სამეცნიერო წიგნების ცენზურის გაუქმების შესახებ; მხოლოდ ცენზურის ხელში რჩება ისევე ბელეტრისტიკული, პოპულიარულ-სამეცნიერო, ისტორიული, რუსეთის უკანასკნელ ასი წლის ცხოვრების შესახები ნაწარმოებები, კარიკატურული სურათები, ღია ბარათები და სხვა ნახატები, ყველა იმ ენებზე დაბეჭდილ-დახატულნი, რა ენაზედაც რუსეთში მცხოვრები ტომები ლაპარაკობენ. ფოსტის ცენზურის ქვეშ დარჩა საზღვარ-გარეთელი პერიოდული გამოცემანი.

— კავკაზში დაბეჭდილია შემდეგი: „თფილისში ხმა გავრცელდა, ვითომც პეტერბურგში რალაც არეულობები მომხდარიყოს. ჩვენმა რედაქციამ დეპეშა გაგზავნა და პასუხათ მიიღო, რომ პეტერბურგში სრული სიწყნარე და მშვიდობიანობააო.

— ბაქოში სახლის პატრონებმა გადაქრილი უარი განაცხადეს ქალაქის გადასახადების გაღებაზე. სახლის პატრონებს უთქვამთ: რადგან ბაქოდან ხალხი ათასობით გარბის, მდგმურები აღარა გვყავს და ფულსაც ვეღარ გადავიხდითო.

— ქუთაისიდან გვწერენ: აქ ორი რუსული ვაზეთის ნება-რთვა მიიღეს: ერთის ბეითალმა ლანგმა „რიონი“-ს სახელით და მეორე ალ. ნიკიტინმა „ქუთაისის ფურცელი“-ს. აპირობენ აგრეთვე ქართული ორგანოს დაარსებას.

— ჩვენ გვწერენ სოფ. გომიდან (ოზურგ. მაზრა): 22 მაისს, დილის რვა საათზე, სასიკვდილოთ დასჭრეს ამავე სოფლის მცხოვრები ოქროპირ ბურქულაძე. ბოროტ-გამზრახველნი მიიმალენ, მაგრამ ხალხმა ჩქარა იპოვა ისინი. როცა ბოროტ-გამზრახველნი გამოტყდნენ თავის დანაშაულობაში, ხალხმა ისინი გადასცა პოლიციას თავის განაჩენით.

— 25 მაისს მოსკოვის მოსწავლე ახალგაზდობის ერთი ჯგუფი, რიცხვით არა ნაკლებ 500 კაცისა, ტყერის ზასტავიდან გრადონაჩალნიკის სახლისაკენ გაემართა. გზაზე დემონსტრანტებს პოლიციელები და ჟანდარმები გადაელობენ, რის გამოც ჯგუფი დაიშალა.

— ტოკიოდან იუწყებიან, რომ იაპონელებმა განდევნეს რუსები შახტაზიდან და რკინის გზის სადგური დაიჭირეს. განდევნეს აგრეთვე ცხენოსანთა რაზმები სანცხიაციდან და მადიონიდან. ორივე ეს ადგილები იაპონელებმა დაიჭირეს და გაამაგრეს.

— უკანასკნელი ცნობებით იაპონელებს ცუსიმასთან ბრძოლის დროს ექვსი ათას ას ორმოცდა ორი კაცი დაუტყვევებიათ. ტყვეთ წაყვანილ რუსის გემებისათვის იაპონელებს სახელები გამოუცვლიათ: ჯავშნიან გემ „ორიოლ“-ისათვის დაურქმევიათ „ივამი“, „იმპერატორ ნიკოლოზ I“-სათვის „იკი“; „ადმირალ აპრაქსინისათვის“ — „ოკინოშიმა“; ხოლო „ადმირალ სენიავინისათვის“ „მიშიმა“.

— ზავის ჩამოგდების შესახებ ხმები უფრო გახშირდა, თუმცა იმედი ჯერ ძლიერ ცოტაა, რადგან იაპონია თავის მხრივ არავითარ პირობას არ ამხელს, თუმცა მშვიდობის მომხრე კია.

— მოსკოვის ქალაქის საბჭოში 90 ხმოსანმა წინადადება შეიტანა განსახილველათ, რომელშიაც გამოთქმული იყო აუცილებელი საჭიროება დამფუძნებელი კრების მოწვევისა. მაგრამ გენერალ-გუბერნატორმა აკრძალა ამ საგანზე მსჯელობა. ქალაქის საბჭომ, გენერალ-გუბერნატორის ბრძანების მიუხედავად, 18 თებერვლის მანიფესტის ძალით საჭიროთ და შესაძლებლათ დაინახა ხსენებულ კითხვაზე მსჯელობის მოხდენა. 80 კაცმა 20 წინააღმდეგ დაადგინა, რომ სახალხო წარმომადგენლების ამორჩევა აუცილებელი საჭიროებას წარმოადგენს და ამ სახალხო წარმომადგენლებმა ყოველი უწინარეს ომის მოსპობა უნდა დაისახონ თავის მოქმედების მიზნათა. ასეთი დადგენილება საბჭომ თანახმად 13 თებერვალს ბრძანებისა მინისტრთა კომიტეტს წარუდგინა.

— ქ. სპარას საბჭომ ერთხმად დაადგინა: უკანასკნელი სამხედრო მოქმედების შემდეგ აუცილებლათ საჭიროა სახალხო წარმომადგენლების მოწვევა.

— ქ. ყაზანის საბჭომ ერთხმად სთხოვა შინაგან საქმეთა მინისტრს იშვამდგომლოს ხელმწიფის წინაშე სახალხო წარმომადგენელთა მოწვევის დაქარება.

— სარატოვის ხმოსანთა ერთმა ჯგუფმა წერილობით აცნობა ქალაქის თავს, რომ მოახდინოს საგანგებო კრება, რომელზედაც უნდა გამოირკვეს სახალხო წარმომადგენლების მოწვევის აუცილებელი საჭიროება.

— ოცდა ექვს მაისს ქ. ბერდისეში ჟანდარმის უნტერ-ოფიცერს ლელევს რევოლვერით მოუკლავს თავისი უფროსი ჟანდარმთა როტიმსტრი მარკოვსკი და ჟანდარმი ცუკანოვი, ხოლო სასიკვდილოთ დასკრა ვახმისტრი პალი. თითონაც თავის მოკვლა განიზრახა, მაგრამ გადაარჩა.

— ქალაქ ბრატსლავის მიდამოებში სოფლებს მებატონებთან უკმაყოფილება მოსვლიათ. მოძრაობა თან და თან ვრცელდება სხვა სოფლებშიაც. მემამულეებს მსახურები ჩამოსთხოვეს და სამუშაო ხელფასსაც შეტეს თხოვეს, მოძრაობის ჩასაქრობათ ჯარები გამოიწვიეს.

— სოხუმში სამი დღე საერთო გაფიცვაა. ვინც დუქნის გაღებას ვაბედავს შუშებს უღეწენ. პური და ხორცი გასაყიდათ არ იშოვება.

დაბა — სოფლის სამხრე

გორი. „ახალი ციცი კარგა გვისა“ — სწორეთ აქურ „გადავაზე“ ითქმის. სანამ გორის მოურავათ დაამტკიცებდნ და და-

მტკიცების შემდეგაც ბირველ სანებში, ისეთ მშვენიერ ფრასებს ამბობდა ბ-ნი გრიგორაშვილი, იმისთანა დიდებულ პირებს აწყობდა და იმისთანა რამეებს ბირდებოდა გორელებს, რომ — მათუ ღიბურადათ, დემოკრატიათ-გი გვეჩვენა! მარტადაც და... მსგავსი ამა არა თავის თანამდებობის ასრულებას, ყველას სმა მისცა „უბრადაში“ აზრის გამოსათქმელათ, (რახედაც „რჩინა“ ვი უთხრეს) მიემხრო გორის ახალგაზდობის საუუკეთესო ჯგუფს; მის განკარგულებით ქუჩებიც უფრო დასუფთავდა და მალე მათ მარწვევსაც გვბირდებოდა. „უბრადაში“ ვი სეტყვასკით დაგვაყარა სხვა და სხვა პირექტები: ეს სამარხი კასსაო, ეს „წვრილი კრედიტო“, ეს პანთა და სამეითხველო (უკანასკნელისთვის ჩემი ცილის ძმა სუთას თუმანს იძლევა), ეს სახალხო სახლიო, სადაც იუთ-თასთან წარმადგენები და კათხვები გაიმართებოთ, ეს ქალების საქველ-მოქმედო საზოგადოება და ბევრი ვიდევ სხვა... ასე გასინჯეთ გასეთის და-არსებას-გი გვბირდებოდა! არ ვიცი, ამ უკანასკნელის დაარსებით თავის პირექტების გამოსაქვეყნელებათ უფრო უბრუნავდა თუ გორელების გასანათლებლათ? მაგრამ გორელები-ვი სინარულათ თეხსე აღარ ვიდევით და ჩვენს თავს ჩვენვე დაგნატრდით: ძლივს არ გვედინსა სეიჩინი კაცია! ის ვი გვაწიწებოდა, რომ ამ სასარგებლო პირექტებს შესაფერი სასარხი უნდოდა, ქადაქის კასსაში-ვი თავებო თამაშობენ! მაგრამ რატ-ვი მიიბოტა ქადაქის კასსაში, იმის გათხილვებ-არ ვიცი, მაგალითათ: ბ-ნი გრიგორაშვილის წინადადებით, ძველ „ბასარნიკს“, რომელიც მოქრთამებისთვის დაითხვეს, ზენსიის დანიშნას უნარბუნ! ამასე გორის ახალგაზდობის შეგნებულმა ნაწილმა დიდი პრეტესტი გამოაცხადა, მაგრამ ბ-მა გრიგორაშვილმა, იმის მიუხედავად, რომ წინათ შინაურულათ თითონაც ჩამოსთულიდა სოფლე ძველი „ბასარნიკის“ მოქრთამეობას, ასე უნასუხა: რადგან მოქრთამებს ვერ დაუშტკიცებთ და დათხენის მიხეზიც სიბერე ჩავწერეთ, ამიტომ ზენსია უთუთ უნდა დაუწინსოთ, და ასე დასრულა თავისი უტნაური სიტყვა: „ან რა გასამტყუნარია საცდადვი — ორი თუმით რეგორ ეცხვრათ! ეგ ერთი მაგალითი ბ-ან გრიგორაშვილის ცუდიკებისა. მეორე ეს გავსავს, რე მანვე სრულებით ტყუილათ ორი თავის ჯამაგირი მისცა ქადაქის კასსადან გორის არქიტექტორს თუ ინჟინერს, რომელიც თურმე არაფერს აკეთებდა ამ ორი თავის განმამაგლებში და, რეგორც ბევრი ამბობენ, სრულებით არ დაუმისსურნია ეგ ჯამაგირა. მაგრამ რატა ერთმა სტუდენტმა ამასე ბ-ან გრიგორაშვილს უსაყვედურა, მან ასე იმართდა თავი: არა დირს რადაც თორმეტ თუ თხუთმეტ თუმანსე კაცის წენა! უფველთვინ უნდა ჯენტელმენურათ მოვიქნეთ!“

მესამე მაგალითი: ბ-ნმა გრიგორაშვილმა, „სახეინების“ თხეზინთ, ნაქრეს მიმართ კელანან: თუ შეიძლება რვის მაგავრათ შვიდ საათსე დაწვეთ მუშაობა დუქნებში, თქვენთვისაც კარგი იქნება გრიდობსე მუშაობა, უფრო უჩადათ იქნებით, მანც რვა საათადინ რა უნდა გააკეთოთ“ გარდა მაგისა ბ-ნი გრიგორაშვილი ესლა რეგორდაც ძლიერ დაუშეკობრდა ადმინისტრაციის წარმომადგენლებს რასაც იმითი სსნის, რომ თუ რასმე გააკეთებთ ისევე შეკობრებით პოლიციელებთან. გაკეთებით-ვი ვერ არაფერს ვსგვადვთ.

გორელი.

ქიზიყი. სიღნაღის მარხის უფროსმა და მომრიგებელ შუამავალმა ჯორჯაძემ; ბირველ აზრელს აქეთ მრავალჯერ შემოიარეს ქიზიყის სოფლები მამასანღისების ასარჩევათ, მაგრამ ხალხი მისვდა, რომ დღევანდელი პოლიციის ქვემდებარე მამასანღისები, რეგორც ექამდის, ისე ესლან, გარეუზილობისა და მტარცველობის შეტს ვერაფერს სიკეთეს მოიტანენ. ამიტომ, გარდა ორიოდ სოფლის, ვერც ერთი სოფელი ვერ დაიყოლიეს მამასანღისების არჩევასე. აქამდის გულუბრყვილო ნდობით ეკიდებოდნენ პოლიციას,

მეთვალყურე მეზარტონეთ სასაფლავს, მარა, დღეს ამათ ფარდა ახს-
დათ, გაიხსნეს მათი უფველი... და არსებულ წეს წესობილებას
ზიზღით უნდა უნდა, ამით გულ განთქილნი ხალხის მატყუარებელი
ათას გვანს გაიძვრებათ ხმარობენ დაკარგულის ასადგენათ, და
ხალხის მოძრაობის ჩასაქრობათ მარა ვერაფერი გაუწყვიათ.

მომავალ შემოდგომაზე ჯარში გაწვეულნი, 15 აპრილში
უნდა გამოცხადდებოდნენ სიღნაღში, მაგრამ, მესამე მოწოდებო-
თაც დიდ ვერაფერს მიასწიეს. ესაა მიხვდნენ ჯარში გაწვევის
მნიშვნელობას, რა სიკეთის მომტანიცაა, ამიტომ სხვა თვალთ
დაუწყეს ურება.

დროებით ქიზიყელი.

ქვემო-იმერეთი. სოფლის გადატყვევებულ-დებეჩავებული გლეხ-
კაცობა მარად სიღატაკეში ცხოვრობდა და ბედისკან ტანჯული
დღესაც უკიდურეს გაჭირვებას განიცდის. ვინ განდა რომ გლეხ-
კაცთა ზურგზედ უსინდისოდ ბუქნას არ შეებოდეს: ქრისტეს მცნების
მაქადაგებელ მღვდლიდან დაწყებული, სოფლის განცლერაში მო-
სამსახურე იასუღამდე, ყველა მას ევლეოდა, ყველა უსინდისოდ,
გაუწითლებდა მას ატყვევებდა, ყველა შეუბრალებლათ ფტქენიდა.
მღვდელი, საიქიო ცხენების დანიშნებით, ამ წუთი სოფელში ტან-
ჯული სულის მეტს არაფერს უტოვებდა. სოფლის მსუნჯი მწერ-
ლები (მსგავსი მოსე მწერლისა) უწერდნენ იმისთანა თხრობებს,
რომელიც კლდეს გაგლეჯდა, ქვიდან რქის გამოადგინდა, და ამ სუ-
თი წუთის შრომისათვის სმირად 10—50 მანეთამდე აფტქენიდა.
ხალხის-მიერ ამოხრეული სოფლის შამასხლისები, რაც უნდა ჭლე
უფილიოფენენ ზირველ ხანებში, სამსახურის შექვესე, შეშვიდე თვე-
ზედ სოფლის დედა-კაცების მონაზიდვად დედლებით, გლეხკაცის
ნაშრომ-ნადვალ ზურ-ღვინით, მათი სიმწარით მონაგარი გროშებით
სუქლებდნენ, და თან, და თან ამზარტანობასა და დიდ-კაცობას
იწყებდნენ!—ვინ არ ჭამდა სოფლის გლეხკაცობას, ვინ არ ატყვი-
ლებდა მას! რამდენიმე სოფლის განცლერაის საწარმოვო დაუ-
თრები გადავითვალთვრე შემთხვევით, და აღმოჩნდა, რომ
სოფლის ფული თითქმის ყველგან შეუჭამათ ცოტ-ცოტა, ზოგი
იასუღს, ზოგი ზომოხმნიეს, ზოგი შამასხლისს, და ამ ფულების
გადახდა ხელ-მეორედ დაკისრებია სოფლის გლეხკაცობას!—ხანში
შრომისთვის გლეხკაცობამ აზვარიში სოფლის სასამართლოდან წასუ-
ლი წლების, და აზვარიშიდან აღმოჩინა: ერთ მონაზისურე ზირს
შეუჭამა სოფლის ფული 300 მანეთი, მეორეს 200-მანეთამდე,
მესამეს 3 მანეთი, მეოთხეს 10 მანეთი, მესუთეს 60 კაბიკი. ერ-
თი სიტყვით ყველას შეძლების და გვარად უტყავებია, უფტქენია
გლეხკაცობა! ხანის გლეხკაცობამ მოთმინებიდან გამოსულმა მოს-
თხოვა მათ ამოხრეულ ზირებს შექმული ფულის გადახდა. ისინი
ვალდებულნი არიან გადახდად და თუმც არ გადახდიან სოფელი
ზე-აღნიშნულ ბარატების ჩამდნთ „ბოიკატს“ გამოუცხადებს.
დას, გლეხს დღემდე ყველა ატყავებდა, დღეს-გი ნიფთიერად და-
სასუსტებული გლეხი სულიერად გამაგრდა, სიღატაკე გონება აუშუ-
შავა გლეხკაცობას, ჩააკვირა თავის მდგომარეობას, და ის დღეს
გონებით ფიზიკური სრულიად არ გავს გუშინდელ გლეხს, რომელ-
საც როგორც ბატონებს სურდათ ისე მოხმარდნენ, როგორც უნდა-
დათ ისე მოატყვევებდნენ. დღეს გლეხკაცობა გამოფისილებულია,
გლეხთა-შრომის დღეს ნათლად ჩანს სოლიდარული მოქმედება, ძმუ-
რი და მეგობრული კავშირი. სოფლის განცლერაებს **გურიანიში,**
იმერეთში, სამეგრელოში ხალხი სრულიათ ჩამომოხდა, და თა-
ვიანთ საქმეს ძმურათ, მეგობრულათ განაგებენ ხალხის-მიერ არჩე-
ული ასის და ათის თავები! ერთი სიტყვით გლეხკაცი გამოფისი-
ზდა, კარხია ავი კარვისკან, სიკეთე-ბარატისკან!

ილია ზანტაძე.

ზემო-რაჭილგან. კაი ხანია ვაისმა ვაჯანთაში „ერთობის“
ძანილი. კაი ხანია ჩვენმა ხალხმა შეუერთა მთელი რუსეთის სა-
ერთო ქვეთინს თავისი დიდი ხნის მიხუშებული ხმა, ხმა, რომელიც
მით უფრო ძლიერდება, მით უფრო მკვეჭს და სხვანაირად
ბნელეთის მოფარეთათვის, რაც უფრო უმეტესი ნაწილი მშრომელი
ხალხისა იგნებს საერთო მოქმედების ძალას. დღეს-გი, როგორც
ყოველივე გვამცნობს, საერთო გამოდგომების დრო დადგა და რა-
ჭველმაც ძველი ცხოვრებიდან ამოყო თავი მის გარემო არსებულ
ცხოვრების გამოსარკვევათ; მიმოიხედა ირგვლივ, უფრო მიუგლო
საერთო ყოფის და დიდის მოფიქრების შემდეგ რაჭველურათ შეს-
ძახა: «განა ჩემზე გაჭირვებული იქნება-და სადმე? დაიწყო
მსჯელობა რაჭველმა კლესმაც. ჯერ ადრევე ქვემო-რაჭას დაეტო
გამოურვეველი მღვდლარება, შემდეგ-გი ნათელი ხასიათი მიიღო.
როგორც ყველგან, ისე აქაც, უზირველესათ კლესების ზროტესტი
თავად-აზნურობამ გამოიწვია, ხოლო შემდეგ ხალხის ზიზღი
მთავრობის წარმომადგენლებზე გადავიდა. ქვემო-რაჭის შემდეგ
ზემო რაჭა ამოძვდა. შეიკრიბა ბარის საზოგადოება, სოფლები:
ბარი (ქვემო ბარი, ზემო ბარი და შუა ბარი), სამთო, სრვავა,
მუსლი, ჩინიში, მოღაზარაკეს თავის უბედურ მდგომარეობის შე-
სახებ და გადასწვებტეს ცხოვრების გასაუმჯობესებლათ შე-
სწვიტენ მთავრობის უფველ გვარ სასამართლოებთან დამოკიდებუ-
ლებას. ამის გამო მათ ბარის განცლერაში ეწვიათ რჩის ბოქული
„ჭეშის დასარიგებლათ“. მარა ხალხმა როგორის სიხუმითაც მიიღო
ბატონი ბოქული, იმ გვარივე სიხუმით გამოაისტუმრა. მართალი
უნდა ვსთქვა ეს სიხუმე იყო ხალხის უფველივე გრძობის და სუ-
ლიერი განწყობილების გამომხატველი, რომ ბოქულის დარბევის
მაგრე რიგათ უფრს არავინ უვადება.

საზოგადოთ ზემო-რაჭის ახლო-მასლო სოფლები აზნურებ-
თან თითქმის ერთათ მოქმედებენ, ვინაიდან რაჭველი თავად-აზნა-
ურობა დიდი ხანია გადატყვევის გზას დაადგა.

ამ წინაზე სოფელ ქართაში რძი გლეხი დააპატიმრეს მიზე-
ზი ისა უფილია, რომ „არა საიმედო“ აღმოჩენილან. ეს საქმე
ასე მომხდარა (აპრილის მიწურულში): მღვდელი ზ. მეტრეველი მი-
ბანებულა გლეხ ოქრუა როვილამქისთან; ამ გლეხს როგორც და-
უნახავს მღვდელი, წამოუწყვია და უთქვამს: აი ჩვენი ძმაც მობძს-
დება, ეს შეურაცხებთ მიუღია სულიერ მამას და ცოტა ხნის
უგან წვენით გამობრუნებულა. არ გასულა ნახევარი საათი, გამონ-
თებიან სხენებულ მღვდელის შვილები მიმავალ გლეხ ოქრუა როვი-
ლამქეს და ცემა დაუზირებიათ მარა გლეხს უწინდებურათ
კისური არ მიუშვარია და ქე გაბრუნებულან თავისთავის. მესამე
დღეს ეს გლეხი თავის სიძითურთ დააპატიმრეს რჩის «ნაობსტში».
ისიც იმის გულისთვის, რომ იქონას სასკელის მატარებელს «ძმან»
უთხრა... მთელი სოფლის გლეხობა საერთო ძანილით ჩავიდა დაბა
რში და ითხოვდა მეზობლის განთავისუფლებას; ზოლიციამ და-
ავამოფილია ისინი. მოძღვარზე ლაპარაკი ვიკმარათ. ახლა ცოტა
რამ მასწავლებლების შესახებ უნდა მოგახსენოთ. რაჭის მასწავლებ-
ლებმა, როგორც საზოგადოთ მთელი დირექტივის მასწავლებლებმა,
გადასწვებტეს ნაადღომევეს სწავლის შეწყვეტა, რადგანაც თანამე-
დროვე ცხოვრება ხელს უშლის მეტადინების ნორმალურ მიმდინა-
რეობას და თვით სკოლაც არა ნორმალურ ნიადაგზეა აგებულიო. მა-
გრამ ანდავისა არ იქონას სადაა ისეთი რჯახი, რომ მასინჯი წვერი
არა ჭეუდეს. ისე აქაც რაჭაშიც გამოჩნდნენ ისეთი გონება დასმუ-
ლი მასწავლებლები, რომელნიც თავის კერძო ინტერესებს მო-
სარდ თაობისა და საზოგადო ინტერესზე მადლა აყენებენ.

ბ. გ.—ძე.
სამართლები...
სამართლები...
სამართლები...

რუსეთის ქრონიკა

როგორც მოგეხსენებათ, ზოგიერთ ფაბრიკა ქარხნებში შემოდებულია მუშების გაჩხრეკა. გაზეთი „ვეჩერ. პოჩტა“ ეხება ამ საგანს და აღიარებს მის უკანონობას. როგორც წმინდა იურიდიული მხრით, ისე ზნეობრივითაც.

„ყოველის უწინარეს, შენიშნავს გაზეთი, გაჩხრეკა კანონისაგან ნება დართულია და როგორც უკიდურესი საშვალეობა, მხოლოდ საფუძვლიანი ეჭვის შემდეგ“. ამასთანავე სავალდებულოა გაჩხრეკა ხდებოდეს უეჭველათ მთავრობის მოწერილობის თანახმად, ამისათვის დადგენილ ფორმალურ წესების დაურღვევლათ და აუცილებლათ მთავრობის მოხელეთაგან, რომელთაც მინიჭებული აქვთ ეს უფლება.

ახლა ვიკითხოთ: სად არიან ეს უფლებით აღჭურვილნი პირნი ყოველ დღიურ გაჩხრეკის დროს, რომლებსაც ქარხნის პატრონები ახდენენ? არ შეიძლება მართლა ასეთ პირებათ ვიცნოთ ის მოსამსახურენი, რომლის ქულზედაც მიკრულია რაღაც შესტის ნაჭერი და გულზეც ბჭყვრიალა სპილენძის ფირფიტა, ზედ წარწერით „სტაროჟი“. ყოველდღიური ჩხრეკა მუშებისა არა შემთხვევაში არ შეიძლება კანონში დასაზღვრულ „საფუძვლიან ეჭვს“ შევადაროთ.

თვით უმართებულესი სენატი ცხადათ და გარკვეულათ ამბობს: „ბოროტ მოქმედებისაგან დაზარალებულ პირს უფლება აქვს დააკაოს ბოროტ მოქმედი საეჭვო პირი და გადასცეს ან პოლიციას ან მომრიგებელ მოსამართლეს.“ მაგრამ ბოროტ-მოქმედებით დაზარალებული მხოლოდ მაშინ არის რომელიმე პირი, როდესაც თვით მოქმედება შესრულებულია, მაგრამ კანონი ამ შემთხვევაშიაც მხოლოდ იმის ნებას აძლევს დაზარალებულ პირს, რომ საეჭვო პირი დააკაოს და სამართალს გადასცეს, რაც თვალსაჩინოთ განსხვავდება გაჩხრეკისაგან.

დასასრულ „საფუძვლიანათ საეჭვო“ პირები არ შეიძლება ეწოდოს რამოდენიმე ასსა თუ ათას მუშას, რომელთაც მუდამ დღე ჩხრეკენ ამა თუ იმ ფაბრიკის კარებში. რაც შეეხება მუშა ქალების სტაროჟებისაგან გაჩხრეკას, ეს ხომ პირდაპირი ზნეობრივი გათახსირებაა ადამიანის პიროვნებისა, და თვით კანონის ურცხვათ დარღვევა, ვინაიდან ნათქვამია რომ „თვით უმნიშვნელო გაჩხრეკის დროს, ქალების გაჩხრეკა უნდა ხდებოდეს ქმრიანი ქალების საშვალეობით“

გაუმძღარ კაბიტალისტებისაგან გასაკვირი არაა თუნდაც ამაზე უსახიზღრესი მოქმედება, მაგრამ წარმოიდგინეთ თქვენ პატიოსანი ადამიანი, (ქალი იქნება ისა თუ კაცი) რომელიც დღიური ლუკმის გულისთვის ასეთ დამკირებას ითმენს იმათაგან, ვინც იმის ოფლით მდიდრება, ვისი კეთილდღეობაც მისს გაჭირებაზეა აშენებული.

როგორც მოგეხსენებათ, მიწათ—მოქმედებისა და სახელმწიფო ქონებათა სამინისტრო აღარ არსებობს. დღევანდელ გლეხთა მოძრაობას უმთავრესათ მიწის მოუწესრიგებლობა აქვს სახეში და კერძოთ ამ საქმისათვის დაწესებულ სამინისტროს მოსპობა მართლაც მოულოდნელ მოვლენათ უნდა ჩაითვალოს, თუმცა დღევანდელ ცხოვრებაში სხვა ბევრ ცვლილებასაც მოვესწრობით.

ამ ჟამათ უწინდელი ერთი სამინისტრო სამს უმაღლეს დაწესებულებას გაუნაწილეს. ერთი იმათგანი არის „განსაკუთრებული საბჭო გლეხების მიწათ მფლობელობის განმტკიცებისა“. მეორე „კომიტეტი მიწათა მოწესრიგებისა და მეთურნეობისა“.

პირველ დაწესებულებას აქვს კანონდებლობითი უფლება;

მეორე ჯანკარგულებას ახდენს, ხოლო მესამე დაწესებულებას სისრულეში მოჰყავს პირველი ორის გადაწყვეტილება.

ამ ასეთია სამს უმაღლეს დაწესებულებათა მიწის და მოკიდებულება და ამ დაწესებულებათ აქვს მინდობილი მიწის მიწესრიგების საქმე. აქედან ცხადზე უცხადესია, რომ უმთავრესი როლი ამ სამ დაწესებულებათა შორის „განსაკუთრებულ საბჭოს“ ეკუთვნის, როგორც საკანონ-მდებლო დაწესებულებას. 6 მაისს გამოიკა ბრძანება, რომლითაც „განსაკუთრებულ საბჭოს“ წინადადება მიეცა შეადგინოს „კანონთა კრებული დანარჩენ ორ განყოფილებათა სახელმძღვანელოთ გლეხთა მიწათ მფლობელობის კითხვებში“.

ახლა უნდა იცოდეთ, რომ „საბჭოს“ წევრებათ ინიშნებიან პირნი, რომელნიც „კომიტეტის“ წევრებს ემხარზილებიან. „კომიტეტის“ წევრებათ ინიშნებიან მინისტრება, ხოლო „საბჭოში“ მათი თანაშემწეები და დეპარტამენტის დირექტორები ასე რომ, მინისტრები ბრძანებას თავიანთ ხელკვეითებისაგან იღებენ. გარდა ამისა თავისი აზრი გლეხთა მიწათმფლობელობის შესახებ მინისტრებმა თავიანთ თანაშემწეებს უნდა გადასცენ დასამტკიცებლათ.

ერთი სიტყვით უნდა აღვნიშნოთ, რომ ახლათ დაარსებული კომიტეტების საშვალეობათ სამინისტროს საქმეების წარმოება კიდეც უფრო იხლართება და ძნელდება. ერთი ბიუროკრატიული დაწესებულების მაგვრათ სამი დააწესეს და ვნახოთ რა გამოვა.

კიევის გუბერნიის ზოგიერთ მაზრებში გლეხთა შორის დაიწყო ეკონომიური მოძრაობა.

13 მაისიდან უფის გუბერნიის შახლიერებულ დაცვის წესები შემოიღეს (ს. ო.).

პეტელოვის ქარხნის მუშებმა არა ერთხელ მოითხოვეს 9 საათის სამუშაო დღე, მაგრამ ქარხნის პატრონებმა არ დაუთმეს. ბოლოს მუშებმა გადასწყვიტეს, ჩვენვე შემოვილოთო 9 საათი და ეს განძახვა სისრულეში მოიყვანეს, 10 მაისიდან საღამოს 5 საათზე მუშები სამუშაოს თავს ანებებენ, ნებართვას აღარ უცდიან და შინ მიდიან. ქარხნის ადმინისტრაცია ძალიან გაბრაზებულია, მაგრამ ვერაფერა გაურიგებია. მოთავეების დათხოვნა უნდოდათ, მაგრამ აღმოჩნდა, რომ 7000 მუშა ისე მაგრა ყოფილიყო შეკრული, რომ ადმინისტრაციამ თავის გინჯრახვაზე მაშინვე აიღო ხელი.

შინაგან საქმეთა მინისტრი პეტერბურგში ახალ საპრობილეების ასაშენებლად კარგა ბლომად ფულს თხოულობს. ამ ჟამად პეტერბურგის საპრობილეები სულ საგნვა პატიმრებით. (ნ. 1.)

14 მაისს, სედლეციის მახლობლად, აუარებელი ხალხი შეკრებილა. შაღე ჯარი მისულა და ხალხს გარსემორტყმია. შეტაკების დროს დაიჭრა 50 კაცი და მოკვდა 20 (რ. ვ.).

პეტერბურგის ადმინისტრაციის თხოვნით, სამხედრო სამინისტრომ პეტერბურგიდან საალღუმოთ წასული ჯარი პეტერბურგშივე დააბრუნა. გვარდის პოლკები ცარსკოე სელოში იყვენ საალღუმოთ, მაგრამ მიიღეს თუ არა ბრძანება (18 მაისს), მაშინვე პეტერბურგისკენ გასწიეს. 19 მაისს პეტერბურგში შევიდა არტილერია, კახკათა რამდენიმე პოლკი და გვარდის 5 პოლკი, სულ 15 ათასი კაცი, დანარჩენი ჯარი თანდათან უკანვე ბრუნდება. (რ. ვ.)

გახ. „ვერს. პორტალი“ მოთავსებულია მუშების წერილი: „გაფიცვით რა გზა“ „მოსკოვსკია ვედომი.“ „მოსკ. ლისტ.“ და „რუსსკ. ლისტოკის“ გამომცემელთა განხრახვა, რომელთაც არა სურთ კვირა-უქმე დღეებზე დასვენება მისცენ სტამბებში მომუშავე ბირებს, ჩვენ, ბრესტის სახელოსნოებისა და ახლო, მახლო ფაბრიკა-ქარხნების მუშები, შევიკრიბებით რომ შესაძლებელი დონისძიება ვიხმაროთ ხსენებულ „კობრინიკებს“ (ჯალათების) წინააღმდეგ. ამასთანავე საჭიროთ მიგვანიხ. სახალხოთ გამოგვიჩინოთ ის საზიზლარი, ბნელ მიმართულება, რომელსაც გაზეთი „მოსკოვსკია ვედომოსტი“ ადგას. ჩვენ ვიცით, რომ ხსენებული გაზეთი ყოველ საშვალებას ხმარობს გონება დახშული შავი რახმები მიუხილს საზოგადოების უკეთეს წარმომადგენელთ — ინტელეგენტებს. „კობრინიკების“ ასეთ მოქმედებას საქმე ექნება ჩვენთან, რადგანაც ჩვენ გადავწყვიტეთ მთავრობა გავუწიოთ ინტელეგენტებს. ახლა-კი „ბოიკოტის“ ფუტკადებთ ზემო აღნიშნულ ბნელ მიმართულების გაზეთებს და ვკიცხავთ იმ მუშებს, რომელნიც იმ სამ გაზეთში მოშობენ, როგორც მხდალსა და სინდის გაყიდულ ადამიანებს.

ამასთანავე ვთხოვთ მოსკოვის სხვა უბნის მუშებს მიბადონ ჩვენ შაგალითს და ბოიკოტი გამოაცხადონ აღნიშნულ გაზეთებს.

გამოსვლის კონკრეტული პირობები
 მოსკოვში 13 მაისს უნდა გამოსულიყო პირველი ნომერი ახალი გაზეთის „მოსკოვსკია ნედელია“ — სი, მაგრამ როგორც იწყებთან ცენზორს დაუქვია.

ჯადოქრები და თვალთმაქცები.

დედა მიწის ზურგი შეიქცა... საღდაც, ქვესკნელში გაისმის ყრუ გრვინვა, გამოაურკვეველი გზგუნნი, რომელიც შიშის ზარს სცემს მრავალს... იქ, იმ ქვესკნელში გამაღებულნი, მსწრაფლი მოშობაა, ყოველივე დუღს და ბობოქრობს... ერთი წამი კიდევ და შემონახული ძალა, რომელიც ჯერ-ჯერობით ოღნავ არყევს დედა მიწის ზურგს, საზარელის სისწრაფით და ძლიერებით ამოხეთქს და ცეცხლათ მოედება ქვეყნიერობას. ვაი მაშინ იმათი ბრალი, ვინც ყურადღებას არ აქცევს, აბუჩათ იღებს და ბიბბრუთ ხდის ქვეყნის დაფარულ ენერგიას... უშიშარი და მძლავრი, დაუნდობელი და სამართლიანი ძალა ქვეყნისა ხორცს შეისხამს და გააღებული ცეცხლის ქანდაკების სახით აღიმართება წინაშე შეძრწუნებული კერპებისა. სასტიკი იქნება მისი მსჯავრი, სასტიკი და მასთან შეურყვეველი. მსჯავრის დაღება და აღრსულება, სიტყვა და საქმე განუყოფელი იქნება მისთვის.

— სიკვდილი კერპებს!
 დაიგრიანებს მრისხანე ხმა და დამსხვრეული კერპები მტვრათ იქცევიან; და ცხოვრება, ეს დუბჭირი, აუტანელი დაჩაგრული ცხოვრება მყის შეიცვლება: სისხლის ნაკადული გაბანს, გაასუფთავებს მას, ათასი მსხვერპლი მომავალის გზას გაუკაფავს და დღევანდელი მძიმე ბრძოლა, ბრძოლა ადამიანისა, რომელსაც პირუტყვათ თვლიან, რომელიც ადამიანობისათვის იბრძვის, უფრო დიად ბრძოლათ იქცევა. ყოველივე ამას გრძობს დღეს ყველა ის, ვისაც გონების თვალი უჭრის და აწინდელ ცხოვრებას მიუდგომელათ თვალს ადევნებს. მარა არიან ისეთებიც, რომელნიც განხრახ თუ განუხრახველათ, ნებსითი თუ უნებლიეთ თვალს არიდებენ, გვერდს უხვევენ ყველა იმას, რაც მათ ცხვირ წინ ხდება და, თითქოს სრულიად გულ-დამშვიდებულნი და შეუფოთებელნი, თავის

ფლიდს და გამხრწნელ „მოშობას“ განაგრძობენ მიწყნარებული კანცელიარებში. როგორც ჯადოქრები და თვალთმაქცები წამოსკუპებულან ისინი თავიანთ საბნლ საკათილესზე, მწვანე მაუდიო დაფარულ სტოლს გარშემო და უგულონი, უგრძობელნი, გაქვამულნი, გონება დაჩლოუნებულნი, დინჯათ და წყნარათ გასცქერიან ერთმანეთს ოქროს სათვალეებს ქვეშედან. გარემო სრული სიწყნარაა. ბუზი რა არის, ბუზიც რომ გაფრინდეს ორთქმავლის ქშინვასავით გაისმება იმისი ფრთების ბზული მიმკვდარებულ კანცელიარის დარბაზში. მშვიდნი და წყნარნი, აუჩქარებელნი და დინჯნი, დახატებულნი და დაობებულნი ჯადოქრები და თვალთმაქცები სდუმან. მათი აზროვნება მოდუნებულია, მათი ფიქრი გახრწნილი და გარყვნილი ცხოვრების პირუტყვულ ვნებათა ამამღელვარებელ სურათებს შეუპყრია და იგინი სულით და გულით სწყველიან იმ მიზეზს, რომელმაც აქ, ამ უფერულ კანცელიარიაში მოუყარა მათ თავი. მაგრამ აი, ერთ მათგანს, რომელიც ყველაზე უფრო საპატიო ადგილას დაბრძანებულა, ნელა გაეზო ჩატეტკილი ბაგეები და სამარასისებურ სიჩუმეში მკვახეთ გაისმა მისი ხრინწიანი ხმა. ჯადოქრები და თვალთმაქცები შეინძრენ თავიანთ სავარძლებზე და უაზრო თვალებით მიაჩერდნენ სიჩუმის დამრღვევს. უკანასკნელი ძალა მოიკრიბა ყველამ და დიდის გაჭირვებით მოიშორეს საღერღელის ამშღელვანი სურათები თავიანთ ფიქრიდან. ახლა მათ სულ სხვა გვაი სურათი ეხატება გონებაში: **იანი**

ხალხი, დაბალი ხალხი, საზიზლარი, ბინძური, წვირიან და დაფლეთილ ძონძებში გახვეული, უზრდელი, ყოველივე მაღალ გემოვნებას და მოთხოვნილებას მოკლებული... სასაცილოა! — ასეთი ხალხი რალაცას მოითხოვს, რისთვისღაც იბრძვის, სასაცილოა და მასთან საკვირველიც! და მათ გამანქანებულ აზროვნებაში ამ ნაირი სახე ეძლევა „მოუხეშავს და გაუნათლებელ ხალხს“.
 ხალხი წარმოდგენს ვეებერთელა, უფორმო თიხას, რბილ თიხას, ტალახს, რომელიც, როგორც გინდა ისე მოიხილება, რომელსაც რა სახეც გინდა იმ სახეს მასცემ, როგორც გინდა, ისე გამოაქანდაკებ.

და ჯადოქრები და თვალთმაქცები შეუდგებიან ამ „უფორმო მასისს“ ქალღლებზე ზელას. ვინ იცის, რა ფიგურები არ გამოყავთ მათ ამ მდიდარი მასალიდან.

აი დააგუნდავეს, დაამრგვალეს მთელი გაღლერეია სხვა და სხვა ქანდაკებათა და, როგორც ზეგარდმო ნიჭით ცხებული სკულპტორი, როდესაც იგი თავის ნაწარმოებს დააბოლოვებს, ისე შეტრფიან საბრალო ჯადოქრები თავიანთ ნაღაწასაც.

„დაინიშნოს კომისია და ა ჯადოქარის თავმჯდომარეობით ამა და ამ საქმის მოსაწესრიგებლათ“...
 „დაინიშნოს მეორე კომისია მეორე თვალთმაქცის თავმჯდომარეობით...“

და სხვა და სხვ...
 კანცელიარიაში კვლავ სიწყნარე სუფევს. ჯადოქრები და თვალთმაქცები ისევ თავიანთ რბილ სავარძლებზე სხედან და მაუდი მწვანე ფერს სდებს მათ უსისხლო სახეებს. სტოლი, რომელსაც გარს შემოსხდომიან იგინი, იზნიქება მშრალი, უშიშარსო ქალღლების სიმძიმის ქვეშ. დარბაზში მხოლოდ შვენიერ კედლის საათის რაკარული მოისმის. ტაკ-ტაკ, ტაკ-ტაკ, ტაკ-ტაკ, დაჟინებით გაიძახის საათი, თითქო ეუბნება დამსწრებს დროთა მსვლელობის შეუჩერებლობას. დარბაზში ერთ ფეროვნებაა, არაფერი არ იცვლება და საათი გესლიანათ განაგრძობს თავის რაკარუკს. ის მიუდგომელია, შეუწყნარებელი იაყ, როგორც თვით დრო და ჟამი, იგი გასაგები ვნით ჩასძახის დამსწრებს, რის თქმაც უნდა, მარა უკანას-

კნელნი დუმილს განაგრძობენ, თითქოს აქ არაფერი მოხდა-
რაო. იქ, დარბაზში კვლავ სიწყნარე სუფევს და ბუზი რომ
გაფრინდეს, კვლავ ორთქლ მავალის ქშინვასავით გაისმება
მისი ბზული. გარეთ კი ყველგან, საცა ცოცხალი არსება კი
არის, ყოველ წუთს, ყოველ წამს, საათის ყოველივე დაკ-
კვრასსულ ახალი და ახალი ამბები მოსდევს. ცხოვრება დულს
გრგვინავს და ხალხის შემოქმედებითი ძალა გამუდმებით მუ-
შაობს; ის, რაც იქ, იმ კანცელარიებში ვერ გადაუწყვეტიათ
აქ თავისუფლათ ძალაუნებურათ წყდება. და ის „საზიზღარი
ხალხი, რომელიც თიხის ტალახს წარმოადგენს“ თავის
„სკულპტორათ“ თვითონვე გამხდარა. ეს დიდებული სკულ-
პტორი მწარე ირონიით გაიციქობა წყნარი კანცელარიის
დარბაზისაკენ და მას შემდეგი სურათი ეხატება:

იქ, იმ დარბაზში, დახუთულს და მოწამლულ ჰაერში
ულონოთ ავღია სასიკვდილო სარეცელზე ილაჯ-გაწყვეტილი,
ქლექათ ჩივარდნილი მომაკვდავი. ძლივს და სუნთქავს ავად-
მყოფი. მას გარს შემოხვევიან უძლოური ექიმები და მკვებადით
და ასულიერებენ მისს გამომხმარ ფილტებს. ეს მკვებადია
სხვა და სხვა კომისიები, რომელთაც უნდა მოაწესრიგონ
ხალხის მიერ მოსაწესრიგებელი საქმეები...

თავუნა.

**თფილისის ტრავმის უსახელო საზოგადოება და
მისი მოსამსახურეები.**

როგორც მოგვხსენებთ ამ ერთი თვის წინეთ თფილისის
ტრავმის მოსამსახურეებმა რამდენიმე მოთხრობები წარუდგინეს
უსახელო საზოგადოებას. საზოგადოებამ უარი განუცხადა იმათ და-
კმაყოფილებაზე, რასაც მოსამსახურეების გათიფვა მოყვა. გათიფ-
ვამ თითქმის სამი კვირა გასტანა, და არც ერთი მხარე დათმობას
არ თქვა. ბოლოს უსახელო საზოგადოებამ, თავისი დირექტო-
რის ბ-ნ გრიშინის ბირით ზოგი მოთხრობების დაკმაყოფილება
შეპირდა, ზოგის დაკმაყოფილება-კი სამედიცინო სასამართლოს მი-
ანდა; მოსამსახურეებმა ამ ბირებზე თანხმობა განაცხადეს და მუ-
შაობა დაიწყეს. ამავე დროს ორივე მხარემ აირჩიეს მედიატორები,
ორ-ორი კაცი თითოეულმა მხარემ. 23 მაისს უნდა მომხდარიყო
ბირველი სხდომა მედიატორებისა ქალაქის საბჭოს დარბაზში. მე-
დიატორები შეიკრიბნენ; კრებას სხვათა შორის დაესწრნენ: ქალაქის
თავი ბ-ნი ვერმიშევი, უსახელო საზოგადოების უფროსი წარმო-
მადგენელი ფაინი, უსახელო საზოგადოების ადგილობრივი დირექ-
ტორი ფაინი, საზოგადოების რამდენიმე მოსამსახურე და მედი-
ატორები. კრების დაწყებისაკენ რამდენიმე საინტერესო გარემოება
გამომჟავნდა. უწინარეს ყოვლისა გამომჟავნდა ის, რომ უსახე-
ლო საზოგადოებამ ამ მოკლე ხნის განმავლობაში ბევრი უმუშავია
თვით მოსამსახურეების წრეებში, რომ სამედიცინო სამართლის
მოხდენა შეუძლებლათ გაესადა. ამისთვის მას გადაუბირებია რამდენ-
იმე კაცი, რომელთაც განცხადება მიუციათ საზოგადოებისათვის,
რომ ჩვენ არა გვსურს სამედიცინო სამართალი, ამაზე ჩვენ
მხოლოდ ძალათ მოვუწერინეს ხელით. ამ საქმეში უსა-
ხელო საზოგადოებამ დასწამარბლათ ზოგიერთი ჩაურევია და
ერთი სიტყვით უმეცადინია, რომ მუშეში განხეთქილება ჩა-
მოკვდა, რათა იმათ ერთი ერთმანეთზე წაკიდებით თითონ ესრ-
გებულბა. მეორე გარემოება, არა ნაკლებ დამანათლებელი ხსენე-
ბული საზოგადოების ზნეობრივი ფიზიონომიისა ის არის, რომ
ბ-ნ გრიშინის, რომელმაც ხელი მოაწერა სამედიცინო სამარ-
თლის მოხდენაზე, ბ-ნ ფაინისთვის ოფიციალური ქაღალდი გადა-
უცია, რომელშიაც იგი ამტკიცებს, რომ, როცა ამაზე იგი ხელს
აწერდა, იგი ჭკუაზე შეშლილი იყო, ასე რომ მის ხელის მოწერას
არავითარი იურიდიული ძალა არა აქვს. ამასთანავე ბ-ნ გრიშინის

მა ფაინის შეკითხვაზე განაცხადა, რომ იგი ასევე არ არის სრულ
ჭკუაზე. მიუხედავად ასეთი განცხადებისა, ბ-ნ გრიშინის დეკლარაცია სა-
ზოგადოების საქმეების მმართველი და გამგეა. აქედან გამომდინარე
წმუნდებით, თუ რა ფასი უნდა ჰქონდეს მის განცხადებას. გარდა
ამისა თვით ბ-მა ფაინმა აი რა განაცხადა: როცა ბრუსელში ამ საქმის
შესახებ ტელეგრამა მოვიდა, მე იქ ვიყავი, და ტელეგრამაში სამე-
დიატორთა სამართალი სრულებით არ ყოფილა ნახსენები; ამის მა-
გივრათ იქ იყო სიტყვა „arbitrage“ რომელიც სამედიცინო
სამართალს არ ნიშნავს. ამიტომ ჩვენ არ მიგვიღია სამედიცინო
სამართლის ვალდებულება. ამასთანავე უსახელო საზოგადოების
დანახენმა წარმომადგენლებმა განაცხადეს, რომ იურიდიულათ ამ სა-
მედიცინო სამართალს არა აქვს საფუძველი, ის ვერ დაადგენს
ისეთ განჩენს, რაც ორივე მხრისათვის საყვალდებულად იქნოს, ამი-
ტომ სამედიცინო სამართალზე დაზარადა არ შეიძლება. ამანათ
როგორც მეითხველი დანახავდა უსახელო საზოგადოება ჯერე და-
თანხმდა სამედიცინო სამართალზე, შემდეგ კი როცა მუშეში
თავის სსარგებლათ ნიადგი მოამზადა, ამაზე უარი განაცხადეს
სხვა და სხვა ვერაგული და გაძვირული მოსხრობით. ასეთი კო-
მედია ამ საზოგადოების წარმომადგენლებს არა ერთხელ უთამაშიათ
და ალბათ კიდევ არა ერთხელ უნდა მოველოდეთ იმათგან ასეთ
ვერაგულ ხრიკებს.

დამსწრე.

თფილისის ქალაქის მოზარდის მოხსენება.

თფილისის ქალაქის თავს ბ-ნ ვერმიშევი შეუდგენია მოხსე-
ნება კავკასიის ნამესტნიკთან წარსადგენათ, რომელშიაც ავტორი
ესება როგორც რუსეთის, ისე განსაკუთრებით ამიერ-კავკასიის დეუ-
ვანდელ კაჭირველელ მდგომარეობას. ამ კაჭირველელ და აუტანელ
მდგომარეობას რომ ბოლო მოეღოს და დამყარდეს მშვიდობიანი
ცხოვრება, საჭიროა უზრუნველ ყოფილ იქნას ბირებების და ქო-
ნების სრული ხელშეუხებლობა, დამყარდეს კრების, სიტყვის და
ბეჭდვის სრული თავისუფლება. ამას წინ უნდა მიუძღოდეს გაძლიერე-
ბულ დაცვის გაუქმება და პოლიტიკურ დამანაშავეთა სრული ამნი-
სტია. გაუქმება გაძლიერებულ დაცვისა და სრული ამნისტია პოლი-
ტიკურ დამანაშავეთა. თუ ამ მოსამზადებელ მუშაობისთვის მოწვე-
ული იქნებიან ადგილობრივი მცხოვრებთა წარმომადგენლები, ვიმე-
დოვებით, რომ კავკასიის მცხოვრებნი მალე გამარკვევენ იმ ზრქ-
ტიკულ დონის ძიებათ, რომლებიც წამოაყენა ცხოვრებამ და
რომლების სამართლიანი გადაწყვეტა შესაძლებლათ განდის ხალ-
ხის კულტურულ განვითარებას. ამისთვის-კი აუცილებლათ საჭი-
როა, რომ მთელი სისტემა სახელმწიფო მმართველობის რიგინათ
შეიცვალოს დამფუძნებელ კრების საშუალებით. ამისთვის სა-
ჭიროა:

- 1) სრულიად-რუსეთის დამფუძნებელ კრების მოწვევა; წარმო-
მადგენელთა არჩევა ამ კრებისთვის ბირდამირ და სიდიდელ კენ-
ჭის ერთ, წოდებისა, ქონებისა და სქესის განურჩევლათ.
- 2) გაძლიერებულ დაცვისა და სამარ წესების მოხშობა და
საერთო დარჯების (სტრუქტურის) მოხშობა.
- 3) ადგილობრივი ყოველ ერებების მკვიდრი ხალხი უნდა
იღებდეს მონაწილეობას წარმომადგენლობაში თავის რაოდენობის
დავკარათ. ამისთვის ცალკე საარჩევნო ოლქები უნდა იქნეს მო-
წყობილი.
- 4) საზოგადო უფლებრივ ბირებათა შემოღება: ბრესის, სი-
ტყვის, კრების, ურდობების, გათიფვის თავისუფლება, მთავრო-
ბის ნებადართულათ ყოველგვარ საქველმოქმედო და განმანათლე-
ბულ დაწესებულებათა განხრა, სასწავლებლებში სწავლება დედა-ენა-
ზე, ბირებების, სდაგომის ხელუხლებლობა, მოხელეთა მასხის-
მკვებლობა სასამართლოს წინაშე, საპოლიტიკო დამანაშავეთა სრული
ამნისტია.

5) ადგილობრივ თვითმმართველობის ორგანიზაცია ისე, რამ იგი თავისუფალი იყოს ადმინისტრაციის გავლენისგან, საზოგადო- ციო და საქალაქო თვითმმართველობა და კავკასიის წარმომადგე- ნელთა ადგილობრივი კრება, ზირდაზირ, სყოველთაო, თანასწორ და საიდუმლო კენჭის ურახე დამყარებული; ამით უნდა გადაეცეთ ადგილობრივ სამეურნეო საქმიების მართვა-გამგეობა და საზოგა- დობრივ მშვიდობიანობის დაცვა.

6) არჩეული მომრიგებელი მსახურელები და ნათიცი მსახურელები, სსსამართლოში ადგილობრივ ენების შემოღება.

7) ზირველ-დაწყებითი სწავლის გადაცემა საზოგადო დაწესე- ბულებათა ხელში. სსსახლსო სსსწავლებლებში ადგილობრივ ენებზე სწავლება.

8) საშუალო სსსწავლებლების განთავისუფლება ზედ-მეტ შე- ვიწროებისგან და მათ მართვა-წარმოებაში ხალხისაგანაც მონაწი- ლეობის მიღება.

9) გვესთა საადგილო-მამულე მდგომარეობის მოწყობა ამა- ირთა: ა) ღრუბით ვაღდებულობის მისწრაფება; ბ) თავისუფალ სსხ- ზინს ადგილების მისმარება ამ საქმისათვის და გ) კერძო შემამუ- ლეთა ადგილების შევიდვა სსხინის დახმარებით და ექსპროპრიაც- იის წესით.

10) სრული საწმუნებრივი თავისუფლების შემოღება.

ბანისამოსის სამკერვალოები თფილისში.

(შენიშვნა).

თფილისის სამკერვალოებში მომუშავეთა უმრავლესობა ჯერ კიდევ ვერ ჩაება დღევანდელ განმათავისუფლებელ ბრძოლის ფერ- ხულში. აქ ისევ ძველი დასავსებული ამქრული წესებისა გამოეხეობო; ეს წესები ჩვენში ჯერ კიდევ ზოგჯერ ნიადაგს. აქ ისევ არსე- ბობს შევირდების ხუთი ექვსი წლის ვადით აუგანა, ხელშეკრულ- ბის ძალით, რის გამოც შევირდები „ასტატების“ სრულ მონობაში რჩებიან. ისევ განშირებულია შევირდების ცემა-ტეკება; მათთვის არ არსებობს არც სამუშაო დროს განსაზღვრა, არც დასვენება. ამუშა- ვებენ გამუდმებით როგორც თვითონ ასტატები მუშაობენ 14—15 საათს დღეში, ხ ან და ხან მეტსაც. თუ შევირდობამდის მშობლების სხლში მათ წერა-კითხვა შეუსწავლიათ, შევირდობის დროს ამასაც ავიწყებებენ.

ამას წინათ „თფილისის საზოგადოების“ სამკერვალოში ერთს შევირდეს გახუთი ეშვავ, მაგრამ წავითხვა ვერ გაუბუნა, რადგანაც ასტატი გვერდზე უავდა, უუთის ქვეშ დაემაჯა იმ იმედით რამ, რაც ასტატი წავა, მაშინ წავიკითხავო. მაგრამ ასტატს აღმოე- ჩინა გახუთი და შევირდისათვის ზედ თავზე გადაეფხროწა.

სამკერვალო სახელმწიფოებში მუშაობა ნაჭრებით წარმოებს, რაც მეტათ ხელსაყრელია შევირდებისა ქარგებისათვის, რაც აშკარათ დამტკიცდა სხვათა შორის მკერვალების საერთო გაფი- ცვის დროს, რაც შეგნებულმა ქარგებმა თავიანთ მოთხოვნილე- ბაში უშირველესი ადგილი დაუთმეს ნაჭრებით მუშაობის მისწრაფს და თვიურ ჯამაგირის დაწესებას; მაგრამ ამას წინ აღუდგენ ის ქარგები, რომლებსაც შევირდები უავთ და ერთხმით უარევენ.

დიდი ხანი არ არის მას აქეთ, რაც ამით თავისი სახელმწიფოები ქნდით მაგრამ კანტაღისტური წარმოების განვითარებაში ისინი იძულებული გახდა საკუთარი სახელმწიფოები დაეკეტათ. იმის მ- გივრათ რამ შეგნებულ ამხანაგებთან ერთათ შეუდგენ თავიანთ შირობების გაუმჯობესებას, ესენი მათ გაურბიან, და ფიქრბენ, რამ გამდიდრდებიან და საკუთარ სახელმწიფოს დაიარსებენ, „საზე- ინები“ შეიქნებიან. ამ ნიადაგზე ბევრი არა სსსამოწინო ფაქტები ხდება, როგორც, მაგ., მექრთამეობა, მოყიდვა, ჯამუშობა და სხვა სამარცხვინო მოქმედება. ასე ჩამოიხრება დღემდე მკერვალების უმრავლესობა მუშების, ზოგჯერ ასტატის, საერთო მოძრაობისგან. ფხახეთ, შემდეგში რა იქნება.

ჩუმი მეთვალყურე.

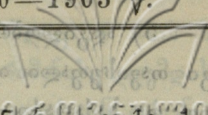
საზოგადოების ისტორია მდინარეებზე საუკუნეში

(შემდეგი *)

ამნაირათ კლასთა ბრძოლა, საზოგადოებრივი განხილვე- ლება უმაღლეს ხარისხამდის მივიდა. რამდენათ უფრო მეო- გრათ თხოულობს ოპოზიცია რეფორმას, იმდენათ უფრო მედგრათ უარჰყოფს მას რეაქცია და უკან-უკან მიიწევა. ორივე ძალა სასტიკი შეჯახებით გამოვიდა თავისი ჩვეულებ- რივი კალაპოტიდან და წინააღმდეგ თავის სურვილისა ძალას აღებდა; სახელმწიფოს ბორბალი მოიშალა და ღრიქინით ტრიალებს. ეკონომიური და პოლიტიკური გაჭირება ერთ- მანეროს აძლიერებს და ამწვავებს. ერთი სიტყვით აღარაფერი თავის ალაგას არ ჩერდება, ყველაფერი საღდაც მიეჭანება და თავის მდგომარეობიდან გამოსავალს ეძებს. და როცა საზო- გადოება ამ გვარ ყოფაში ვარდება—მისი ძირიანათ განახლე- ბა მისი ხსნაა. გაბატონებული ბურჟუაზია დაქინებით უარ- ჰყოფს მშვიდობიან განახლებას და მით ხალხს ღვევის რევო- ლიუციური განახლებისაკენ.

თებერვალში მთავრობა კრძალავს ოპოზიციის ბანკეტს ე. ი. სობს კრების უფლებასაც, ამან პალატაში და საზოგა- დოებაში დიდი ქარიშხალი გამოიწვია. „ჩვენ აქ მოვდივართ არა სამინისტროს წინააღმდეგ უმრავლესობის წინაშე საჩივ- ლელათ, არამედ საჩივლელათ სამინისტროს და უმრავლესო- ბის წინააღმდეგ ქვეყნის წინაშე“—განაცხადა ბაჯოს მომხრე დეპუტატმა დოვერნიემ პალატაში. „გარეშე მეფობისა, პერ- თა და დეპუტატთა პალატისა არსებობს უკიდურეს შემთხვე- ვისათვის ერთი მსაჯული, ერთი უზენაესი მოსამართლე, რომელსაც ეწოდება ქვეყანა, და აი თქვენ გსურთ პოლიციის ხელობით მას პირი შეუკრათ“ შესძახა ლაგარტინმა მთავრო- ბას. ოპოზიციამ გადასწყვიტა ძალას ძალა დაუპირდაპიროს და მიუხედავად აკრძალვისა ბანკეტი მაინც გამართოს. და რადგანაც მას არ სურდა არეულობის შიშით მუშა ხალხის დასწრება, ბანკეტი დანიშნა საქმის დღეს, სამშაბათს 22 თე- ბერვალს მარსის მოედანზე. პარიჟში დაიწყო ის წელი დღევა, რომელიც მომავალი ქარტეხილის წინამორბედა. სავაჭრო საქმეები შეჩერდა, ბირჟაზე ქალაღდების ფასები დაეცა, ყო- ველგან ისმოდა ბრძოლა იწყებო, თუმცა მთელი ოპოზიცია „ნასიონალი“ და „რეფორმი“-თურთ ირწმუნებოდენ უბრა- ლო დემონსტრაცია მოხდებო. მართალა არავის ეში- ნოდა, მარა არავინ იცოდა მუშათა უბნების მდგომარეობა. იქიდან არც რაიმე პროკლამაცია გამოდიოდა და არც ბანკე- ტები იმართებოდა, ხოლო უკანასკნელ დღეებში ხმა გავარდა პროლეტარიატი ბობოქრობს, იარაღს ისხამს და ბანკეტზე მოდისო. ამან ჩააფიქრა ორივე მოდავე—მთავრობა და ოპო- ზიცია და, რომ ორივე შეურცხვენელათ გამოსულიყვენ ამ დავისაგან და განსაცდელი თავიდან აეშორებიათ, შემდეგ ნაირათ მოთანხმდენ: ბანკეტის დაწყების თავშივე მოვა პოლი- ციის კომისარი, ბანკეტს აკრძალავს, ოქმს შეადგენს და სა- ქმეს სასამართლოს გადასცემს, რომლის განჩინებას ორივე მხარე დაემორჩილება. ამ კომპრომისს დათანხმდა ოპოზიციის ყველა ფრაქცია რადიკალებისა, თანახმა არ იყო მხოლოთ ორი პარტია: სასახლე, რომელიც წინდაწინვე აკრძალვას თხოულობდა და პროლეტარიატი, რომელმაც შვა გზაზე გა- ჩერება არ იცის. „ყველა რეფორმას თხოულობს, მე არასო- დეს ასეთ სისუსტეს არ გამოვიჩენ“—ამბობდა დაბრმავებული მეფე. 21ს დილით სასახლე ტყობილობს, რომ საერო მილი- ცია, მუშათა უბნების ყველა მცხოვრებნი ბანკეტზე მოდიან, ხვალ სამუშაოზე აღარავინ მიდისო, გაისმა პარიჟში, ახლა

*) იხ. „მოგზაური“ № 19, მაისი 1905 წ.

კი სამინისტროც შეშინდა და მეფის ბრძანებით ბანკეტი სრულდით აკრძალა, ოპოზიცია დაჩუმდა.

ამ გვარათ ბურჟუაზიული ოპოზიცია, გამოიწვია თუ არა ნამდვილი რევოლიუციური ძალა, შეშინდა და ბრძოლის ველიდან გადადგა; მის უკანასკნელ კრებაზე მხოლოდ რადიკალები და ლამარტინი იყო ბანკეტის მომხრე „რეფორმი“ სრულდაქცევაში თავმოყრილ რადიკალებში იარაღის აღებას თხოულობდნენ ლედრუ როლენი, მუშა ალბერტი, კოსიდევი; წინააღმდეგი იყვენ ლუი ბლანი, ფლოკენი და სხ. ვერ გავთმარჯვებთ.

გათენდა 22 თებერვალი. მიუხედავად წვიმისა დილის შედის საათიდან ქუჩები ხალხით ივსება; მუშები, სტუდენტები, ხელოსნები, წვრილი ვაჭრები, ქალი, ბავშვი, ცნობის მოყვარენი — ყველა გარეთ გამოდის და მარსის მოედანზე მიდის. თანხმობის მოედანზე ყვირილია: «ძირს, გიზო, გაუმარჯოს რეფორმას!» პანტეონიდან მომავალი სტუდენტობა და მუშები შედიან პალატაში პეტრიციის გადასაცემათ, დამოსვლის დროს ერთი მუშა ეუბნება პალატის მოხელეს: «ხელ-ახლა დავბრუნდებით და მაშინ გვეყოლება ისეთი წითელი მთავრობა, როგორც შენი პიჯაკია». ცხენოსანთა ჯარმა გაფანტა ეს ჯგუფი და პალატა შეკრა. ელისეის მოედანზე ხალხი ქვების სროლით უხვდება ჯარს და უკან სწევს, ბასტილიის მოედანზე პირველათ გაისმა იარაღის, ახლო-მახლო იარაღის საწყობები გაძარცვეს, ეკლესიის რკინის მოაჯირები გამოამტვრიეს, ტროტუარის ქვა-ფენილი ამოყარეს. ეტლები წააქციეს და შეუდგენ ბარიკადების ამართვას. კავალერია უსწრებს და არ ანებებს; ხალხი თან და თან მოდის სარევოლიუციო აღელვებაში, მას ყოველი მხრიდან ერეკებიან და ისინიც განაპირა უბნებს აწევა, და აი აქ ამ მუშათა ვიწრო ქუჩებში, სადაც თვითოეული სახლი, თვითოეული კენჭიკი ნაცნობია, აჯანყებულნი იკრებიან ძალას და იწყებენ ქუჩის სიმაგრეთა ამართვას, საპოლიციო სადარაჯოებს ეცემიან და დაჯაჯთ იარაღს, ართმევენ, მილიციონერთა ბინებში შედიან და იარაღი გამოაქვთ, იარაღის მეტი არავის არაფერი აგონდება; ტყვია წამალს ოქროზე მეტი გასავალი აქვს, ჰაერი ბრძოლის ნაკადულით გაიჟღერა. ორ საათზე გამოიყვანეს 31 ათასი საოლათი და საერო მილიცია, უკანასკნელი ცოტა გამოცხადდა და გამოცხადებულნიც გაიძახოდნენ გაუმარჯოს რეფორმასო, ხოლო დანარჩენთა უმრავლესობა თავისი თოფ-იარაღით აჯანყებულთა რაზმში იყვენ დილიდანვე; წვრილი ბურჟუაზია და პროლეტარიატი შეერთდა და ხელი ხელ გაყრილნი გამოვიდნენ სისხლის დასადგრვლათ. გამოწვეული ჯარები დაიფანტნენ დაფანტულ არეულობის ჩასაქობლათ; ერთი ქუჩიდან ღვენილი ხალხი მეორეზე გადადის, სახლებში და ეზოებში შედის და ჯარის გავლის შემდეგ ისევ ბარიკადების და იარაღების მოსამზადებლათ გამოდის. ამ მზადებაში და ერთი მეორეს ძალის შინჯვაში განვლო 22 თებერვალი; სადამოს ხალხი წავიდ წამოვიდა და მთავრობამაც სიამოვნებით ამოისუნთქა. «საქმე მშენიერათ მიდის», თქვა პოლიციის მინისტრმა დიუშატელმა. შუა ღამეზე ჯარები დაბრუნდნენ ყაზარმებში.

იმავე ღამეს ჰარიენს გარეთ დაბანაკებული ჯარები სწრაფათ შემოიყვანეს ქალაქში, ზარბაზნები დააწყვეს თანხმობის მოედანზე, კარუსელთან, საბჭოსთან, სენის ორივე ნაპირას, სენ-დენის და სენ-მარტენის უბნების შესავალთან, გადასწყვიტეს ყველა ცნობილი რადიკალების და რესპუბლიკანელების დაჭერა; მეორე მხრით არც რევოლიუციონერთ დაუძინიათ, ვიწრო და მიყრუებულ ქუჩებზე ნაშუალამევს შეუდგენ უზარმაზარი ბარიკადების აგებას და ტყვია წამლის მომზადებას.

გათენდა 23 თებერვალი.

ქუჩაზე ბრძოლის დროს რევოლიუციონერებს ტანკეტოქსა: ქვეითი ჯარი ტყუილ უბრალოთ არ გააჯგუნდნენ. მარხ-ქუჩაში მიეფერ მოეფერონ, გაეხუმრ გამოეხუმრონ, ქალები და ბავშვები მიუგზავნონ, მიუახლოვონ; კაცთ მოყვარული გრძობა გაუღვიძონ და ამით დისციპლინა მოშალონ. ამიტომ ამ დღეს არც ერთ ოპოზიციონერ გახეთში ჯარი ცუდათ არ ყოფილა მოხსენებულნი; ხოლო ხალხი მის დანახვაზე ყვიროდა გაუმარჯოს ჯარსო, ქალები სალდათებს მისდევდნენ და ეხვეწებოდნენ არ ესროლოთ ჩვენ ძემბს და ქმრებსო. ჯარიც წინა დღესავით სასტიკობას არ იჩენს, ეს მილიციის საქმეა, ჩვენი საქმე გარეშე მტერთა ბრძოლაა. პტიპერის მოედანზე მილიციის მესამე ლეგიონი ხალხს იცავს დრაგუნდთა შემოსევისაგან, სენმარტენის ბულვარზე მეხუთე ლეგიონი აჩერებს კავალერის და მას უხსნის ხალხი მართალია; ის მხოლოდ სამინისტროს გამოცვლას და რეფორმას თხოულობს; სამეფო მოედანზე მერვე ლეგიონი უარს ამბობს მშვიდობიანობის აღდგენაზე, თუ ბაირაღზე არ წააწერიებენ გაუმარჯოს რეფორმასო.

მეორე და მესამე ლეგიონი აჯანყდნენ თავის კონსერვატიულ ოფიცრების წინააღმდეგ; ბოლოს ცრანსერვატორთა ლეგიონიც (მეოთხე) „აჯანყდა“ და პალატას დეპუტაციაც გაუგზავნა, თუ სამინისტროს ახლავე არ დაითხოვთ მერვე გვიან იქნებაო. ამავე დროს შეფესთან მივიდნენ მისი მეგობრები და დაუხატეს საქმის მდგომარეობა. „თქვენ გგონიათ ჩემს გადაყენებაზე ფიქრობენ? მათ ჩემ მაგიერი არა ვინ ყავთ“ ამბობდა მეფე „არა, ხელმწიფეო, მართლაც არავინ ყავთ. მაგრამ შეიძლება რამე აქვსო, მაგალითათ რესპუბლიკა“ მიუგო ვარის კაცმა. დედოფალი ამან ასე დააინა, რომ მაშინვე გადასწყვიტა გიზოს მსხვერპლით ტახტის ხსნა. გიზოს სამინისტრო დასცეს და ახალი კაბინეტის შედგენა დაევალა მოლეს. იშვა სამინისტროს კრიზისი, რამაც კიდე უფრო გაამხინევა რევოლიუციონერები და მოშალა წესიერების დამცველნი“. სადამოს მეფემ გადასწყვიტა საარჩევნო რეფორმის მოხთენაც და გაგზავნა შიკრიკები მთელ ქალაქში რეფორმა ბოძებულ იაო, ხალხი შეირყა. ბრძოლა წარმოებდა რეფორმისათვის, რადგან მიზანი მიღწეულია, ბრძოლა საჭირო აღარ არისო. იწყეს ბარიკადების მიტოვება და ქუჩების გაჩირადნებით გამარჯვებულ დღესასწაულობა. რევოლიუცია თავდებოდა...

აი ამ კრიტიკულ მომენტში მოხდა ერთი შესანიშნავი მოვლენა, რადგანაც, თითქოს ქვესკნელიდგან ამოძვრა ერთი საიდუმლო ორგანიზაცია და დღემდის სრულიათ შეუმჩნეველი ხალხს სათავეში მოექცა. ეს იყო ბლანკისტთა „წლის ოთხი-დროის“ ნაშთი „სახოგადოება“, რიცხვით ცოტა, მარა საერთო აზრით და რევოლიუციური ცეცხლით შეკავშირებული და შედგრად წინ მიმავალი. ის იბრძოდა თავგანწირულათ, როგორც უბრალო ჯარის კაცი, მაგრამ როცა ყველამ უკან დაიხია, ის თავის ადგილიდან არ გაქანებულა და ამით რევოლიუციის ბაირაღი მას შეჩჩა, მან ხელით გარს შემოიკრიბა გაპნეულ-გამოპნეული რევოლიუციონერები და პროლეტარიატს შესძახა: მოლეს თუ გიზო, ჩვენთვის სულ ერთია, წინ შრომის ორგანიზაციისაკენ! მოწინავე პროლეტარიატი, რომელსაც თითქოს დაავიწყდა თავის დროში, უცებ შემობრუნდა და მას გამოყვა მთელი ხალხი. მიტოვებული ბარიკადები ისევ გაამაგრეს. ამ სახელოვან შემობრუნებას ხელი შეუწყო აგრეთვე მთავრობამ. ღამის ათ საათზე კაპუცინის ბულვარზე მანიფესტანტებს სრულიათ გაუფრთხილებელათ ესროლეს და 30 კაცი მოკლეს. ღალატია, შურის ძიება —

გაისმა ხალხში. გაჯავრებული ხალხის ერთი გროვა მიდის „ნაციონალის“ რედაქციაში წინამძღოლთა გამოსათხოვათ, თანამშრომელნი კი განიებაყის პირით მას ამშვიდებენ, დამნაშავეთ სამართალში მივცემთო! ხალხი თხოულობს მონარქიის დასჯას, ისინი კი პოლიციელების დასჯით კმაყოფილდებიან! ამით კიდევ უფრო გაჯავრებული ხალხი მიდის „რეფორმის“ რედაქციაში, სადაც თანამშრომლები სიხარულით, ეგებებიან და ბრძოლის გაგრძელებას თხოულობენ. „რეფორმა“ შეიქმნა რევოლიუციის მეთაური.

შეშინებულმა მოლემ შუალამზე უარი თქვა სამინისტროს შედგენაზე და მეფემ მიმართა უკანასკნელ ხერხს რევოლიუციის გასატყუათ: სამინისტროს შედგენა მიანდო ოპოზიციის მეთაურთ—ტიერს და ბაროს, ხოლო ჯარის უმფროსობა რედაქციის ბურჯს—მარშალ ბიუჟოს, ე. ი. რეფორმის მომხრეთა ბაროს სახელით აჯანყებისაგან ჩამოშორება, ხოლო დანარჩენთა ბიუჟოს სახელით შეშინება. მეორე მხრით, იმავე დამეს რევოლიუციონერებმა ამართეს 1500 ახალი ბარიკადი, რისვისაც მოსჭრეს 4000 ხე და აუარებელი ქვაფენილი აყარეს. მთავარი ბანაკი გამართეს ლუერს და საბჭოს შუა.

დილის ექვს საათზე დაიძრა ჯარები და ბარიკადებს მიესია, ხოლო ტიერმა და ბარომ თავისი გამინისტრება, პალატის დაშლა და რეფორმის შემოღება პროკლამაციით გამოაცხადეს, მარა ამან ვერ გასჭრა. ივლისის მოტყუებით შეშინებული ხალხი ახლა აკი ადვილად არავის ენდობოდა და როცა მოპარაკადენი თავანწირულად იცავდენ თავის სიმაგრეს, ქუჩის ხალხი მთავრობის სამშვიდობო პროკლამაციას ხედა და მის აღავას „რეფორმის ბრძოლის“ პროკლამაციას აკრავდა. მარშალს ყოველი მხრიდან ატყობინებდენ, მთელი ქალაქი იბრძვის, ყველა სახლებიდან ისვრიან, ზოგი პოლკები გულგრილათ ეკიდებიან თავის მოვალეობას, მარტო ბარიკადების დაშლისათვის 4 დღეა საჭიროო და სხ. ამასთანავე ცნობილი ვაჭრები და პოლიტიკური მოღვაწენი მოსაშვალეთ ჩამოვარდენ, სროლა შესწყვიტეთ და ბარიკადებთან მიგვიშვით მოსალაპარაკებლათო. მარშალ დათანხმდა ამ წინადადებას და მრავალი ოპოზიციონერები დაიფანტენ ბარიკადებში ზავის ჩამოსაგდებათ, მაგრამ ამაოთ. ზომიერთა ოპოზიციამ უკვე დაკარგა ხალხის სიმპატია, სარბიელს დაეპატრონენ რადიკალები. ბარიკადებზე ფრიალებდა წითელი დროშა და მოსაშვალეთ გრილით უპასუხებდა: ძირს ბარო, ძირს ტიერო, ძირს ლუი-ფილიპე, გაუმარჯოს ხალხის ბატონობას! სიტყვა რესპუბლიკა ჯერ კიდევ არ ისმოდა, თუმცა ყველა მას ფიქრობდა. აჯანყებულებმა ჯარი გამოდენეს მუშათა უბნებისაგან და მოაწვენ საბჭოს და მეფის სასახლეს. პირველი შემდეგ დიდი სისხლის ღვრისა აიღეს და გასწიეს მეორისაკენ. საბჭოს აღებამ ერთიანათ მიმალა ჯარი. მის გასამხნეველათ გამოვიდა თვით მეფე ჰელდურზე შემჯდარი და ჩვეულებრივათ მიესალმა. პასუხათ საერთო სიჩუმე მიიღო, აქა იქ დაიძახეს: გაუმარჯოს რეფორმასო! შეშინებულმა და შერცვენელმა მეფემ მაშინვე სასახლეში მოკურცხლა და გადასწყვიტა უფრო მოწინავე სამინისტროს შედგენით საქმის გამოკეთება. ამ დროს ბრძოლის ველიდან დაბრუნდა ღენერალი **ლამორსიერი** და მოახსენა: ამით არ დაკმაყოფილდებიან მეტს თხოულობენ. —რას, ჩემს გადადგომას? ამას ისინი ვერ ეღირსებიან, შეუტია მეფემ და ეს იყო მოესპა თოფების გრიალი. ბრძოლამ მიატანა სასახლის წინა სიმაგრეს შატოდოსთან, რომელიც დიდი უღელის შემდეგ აჯანყებულთ ჩაუვარდათ ხელში. მეფემ მაშინვე დასწერა ტახტიდან გადადგომის ქალაღი და მეფობა დაულოცა შეილის შეილს, მარა გვიანი იყო, აჯანყებულნი

უკვე მიაწვენ ეზოს კარებს, და როცა რევოლიუციის წინაკარებიდან შემოდიოდა, მეფე თავისი სახლობით უკანა კარებიდან გადიოდა, გადიოდა სამუდამოთ.

ტახტი წამოიღეს ბასტილის მოედანზე და დიდებულთ დაწვეს.

—ასე დაეცა ივლისის მონარქია.

ამ გვართ კლასთა ბრძოლა გაბატონებული ბურჟუაზიის და დამორჩილებულის ხალხის, კაპიტალის და შრომის დასრულდა უკანასკნელის სრული გამარჯვებით. კაპიტალი ჩამოვარდა ტახტიდან და შრომა დაიძრა მის ადგილის დასაჭერათ. მარა პირველ დაძვრისა თანავე გამოჩნდა, რომ შრომის ბანაკში ყველაფერი ესე მწყობრათ არ არის, როგორც წინეთ ეგონათ. გამარჯვებულნი „მშრომელნი“, შეიცავდენ არა უბრალო „ხალხს“, არამედ ხალხს ორ დიდ კლასათ დაყოფილს: წვრილ ბურჟუაზიას და პროლეტარიატს. ამით მოიცილიეს რა საერთო მტერი, დაანგრეს რა ძველი მთავრობა, შეუდგენ ახლის შექმნას და მისი საშვალებით თავისი „ბატონობის გამოცხადებას“. და აი ეს გამოცხადება უნდა მომხდარიყო თანახმათ თვითეული კლასის მდგომარეობისა რა ინტერესებისა, წვრილი ბურჟუაზიამ თავივე მოინდომა პროლეტარიატთან კავშირის გაწყვეტა რა მთავრობის ერთნაირათ ხელში ჩაგდება. მისი წარმომადგენელნი ტიუღერის სასახლის აღებისთანავე შეიკრიბენ პალატაში და აირჩიეს მთავრობის შესადგენათ შემდეგი პირები: ფრ. არაგო, დიუბონი, მარი, ლამარტინი, მარასტი, ლედრიუროლენი, გარნიზაჟი, და კრემიო. მეორე მხრით, „რეფორმის“ რედაქციაში თავ მოყრილმა თანამშრომლებმა ამათ მოუმატეს ფლოკონი, როგორც რადიკალი, ლუიბლანი და მუშა ალბერტი, როგორც პროლეტარიატის წარმომადგენელნი. და აი ამ ორ ბანაკს შორის გაიმართა საბჭოში ბრძოლა. მთავრობის უმრავლესობა წინააღმდეგ ბლანის და ალბერტის თავიანთ შორის მიღებას და მხოლოთ შემდეგ ამათი მუქარისა „გარეთ გავალთ და პროლეტარიატთან ერთათ შევოვალთო“ დათანხმდენ იმათ მიღებაზე, მარა ესეც არა მთავრობის წვერებათ, არამედ მდიენებათ (შემდეგ წვერებათ გახდენ).

როგორც ხედავთ გამარჯვებული კლასების პირველი შეტაკება მოხდა გამარჯვებისთანავე, მთავრობის შედგენის გამო. რას წარმოადგენს ეს ახალი მთავრობა და საით მისწრაფვის? მის მარჯვენა მხარეს შეადგენენ მოხუცი დიუბონი და ახალგაზდა კრემიო დინასტიური ოპოზიციიდან; მარცხენა—ლუი-ბლანი და ალბერტი პროლეტარიატიდგან; ყველა დანარჩენნი კი ცენტრს—წვრილი ბურჟუაზიიდგან. უკანასკნელნი იყოფოდენ ორათ: ზომიერნი (არაგო, მარი, გარნიე პაჟი და მარასტი) და რადიკალები (როლენი და ფლოკენი). ხოლო ყველაზე მაღლა მდგომი, ყველას მომრიგებელი და მოსაშვალე არის პოეტი ლამარტინი, ეს ინტელიგენციის წარმომადგენელი, რომელიც გულწრფელათ ამბობდა: „აი ეს მთავრობა ბოლოს მოუღებს სხვა და სხვა კლასებს შორის საშინელ გაუგებრობას“. აშკარაა, აქ ყველა ოპოზიციური კლასებია წარმოდგენილი, ეს არის მარცხენა პარტიათა შეერთება, მათი „ბლოკი“ ეს კლასთათანამშრომლობის მთავრობაა. მაგრამ, რადგანაც ის ბარიკადებიდგან იშვა და მას პარიეის პროლეტარიატი დარაჯათ უდგა, ამიტომ უმრავლესობას ეშინოდა ამ ახირებული ყარაულის და ესწრაფოდა მთელი საფრანგეთის წარმომადგენელთა მოწვევას, თავისი უფლებების მათთვის გადაცემას. და მით რევოლიუციური პროლეტარიატისაგან განთავისუფლებას. მაშასადამე ახალი მთავრობა არის აქ ეროვებით, სანამ საერო კრება მოვიდოდეს და მუდმივ მთავრობას შეადგენდეს. ის თავის თავს აცხადებს **დროებითი მთავრობათ**.

დროებითი მთავრობა, როგორც კლასთა თანამშრომლობის მთავრობა, ყველა ოპოზიციური კლასების თანაგრძობას იწვევს; საშვალა ბურჟუაზიის ერთი ნაწილი, წვრილი ბურჟუაზიის ორივე ნაწილი და პროლეტარიატი აქ ხედვენ თავის ინტერესების დამცველთ, თავის კაცთ და მის მფარველთა გამოდიან. იბადება ილიუზია ყველა ამ კლასების დამოზღოვების, შეთანხმების და ერთი მეორის უღლისაგან ერთმანერთის გვერდზე განთავისუფლების. პროლეტარიატი დროებით მთავრობისაგან გამოელოდა „შრომის ორგანიზაციას“ სილატაკის მოსპობას: ე. ი. მოითხოვდა ისეთ რამეს, რის განხორციელება აუქმებდა მთელ ბურჟუაზიას, წვრილსაც და სხვილსაც. და მოითხოვდა ამას ვისგან? იმავე ბურჟუაზიისაგან! აი პროლეტარიატის ტრალიკული მდგომარეობა.

იმისი მოკავშირე წვრილი ბურჟუაზია კი სრულიად არ თხოულობს ბურჟუაზიული საზოგადოების შეცვლას, კაპიტალისტური წარმოების გაუქმებას, პირიქით მას სურს ამ საძირკველზე ამოიყვანოს შესაფერი კედელი, შემოიღოს ცენზის მაგიერ საყოველთაო კენჭის უფლება, მეფის მაგიერ პრეზიდენტი, ერთ სიტყვით დაარსოს ბურჟუაზიული რესპუბლიკა.

აი რა სხვა და სხვა ნამდვილი ინტერესები ამოძრავებენ ამ ორ კლასს და იმავე დროს გონივრით ძმები ვართო.

როგორ უნდა გაიხსნას ეს საშინელი ნასკვი?

ოცდა ოთხს თებერვალს დილიდან შუალდემდის მონარქია დაეცა. შუალდემდის რესპუბლიკა დაწესდა, მეორე დღეს როცა ქვეყანა სიხარულშია, უცნობ ნაცნობი ქუჩაზე აღტაცებული ერთმანეთს კოცნიან და რესპუბლიკას ულოცავენ, საბჭოს მოედანზე თავი მოიყარა აუარებელმა მუშამ და მთავრობას მუშა მარშის ხელით პეტიცია შეუგზავნა. მაშე თოფით ხელში წარუდგა მთავრობას და მოახსენა: „მოქალაქენო, შრომის ორგანიზაცია, შრომის უფლება ერთი საათის ბანმავლობაში—აი ასეთია ხალხის ნება—ის იცდის“ და თან გადასცა შემდეგი პეტიცია: „ქვემოთ ხელის მომწერი, რედაქტორი „მშვიდობიან დემოკრატიისა“, ავგუსტ ლანსი მუშათა დებუტაციის თხოვნით ვწერ, მუშები თხოულობენ: 1, შრომის ორგანიზაციას, შრომის უფლების უზრუნველყოფას; უზრუნველ ყოფილ მინამუხს მუშის და მისი ოჯახისათვის ავადმყოფობის დროს; მუშის დახსნა სილატაკისაგან. როცა მას არ შეუძლია მუშაობა, ყველა ამისთვის საშვალეობა უნდა გამოიხსნოს გაბატონებულ ერმა“.

მაშეს ენერგიულ მოთხოვნით ხალხის გარედნიდან ძალდატანებით მთავრობამ ხელი მოაწერა ლიუბლანის იქვე მამესთან მოლაპარაკების შემდეგ დაწერილ დეკრეტს.

„საფრანგეთის რესპუბლიკის დროებითი მთავრობა თავის თავზე დებულობს მუშის არსებობა უზრუნველყოფას შრომით“.

«ის აღუთქვამს ყველა მოქალაქეს მისცეს სამუშაო;

„ის აღიარებს, რომ მუშებმა უნდა დაიარსონ ასოციაცია თავის შრომის ნაყოფის თავისთვის მოსახმარათ;

„დროებით მთავრობა უზრუნველ მუშებს ერთ მილიონს, რომელიც სასახლის ხარჯებიდან რჩება და მათ ეკუთნის“.

მარშის შეკითხვაზე როდის განხორციელდება ეს დეკრეტიო, ლამარტინმა მიუგო, ასეთი დიდი საქმის მოწყობა ერთ საათში არ შეიძლება, დაგვატალეთო. მაშე კარგი, ხალხი მოიკითხის სამ თვეს კიდევ გაატარებს სიღარიბეში რესპუბლიკის სამსახურისათვის—მუგო მარშემ და გამობრუნდა.

ამ ნაირათ 25 თებერვალს დროებითი მთავრობა მუშებს პირდება შრომის ორგანიზაციას, ხოლო მუშები პირდებიან სამი თვის მოთმენას. ეს დეკრეტით დადასტურებული და საქვეყნოთ გამოცხადებული ხელშეკრულობა. ბურჟუაზიამ პროლეტარიატს დაპირდა თავის თავის გადაყენება და მანაც ეს დაი-

ჯერა! ნამდვილათ კი მთავრობის უმრავლესობა სრულიად არ ფიქრობდა პირობის შესრულებას და მით თანხმდებოდა უპირობო ული მოწოდების უარისყოფას.

მუშები ხელშეკრულობით დაინებულნი დაიშალნენ, რომ მეორე დღეს ისევ მოგროვილიყვენ მთავრობის ცბიერებასთან საბრძოლველათ, რაკი მთავრობამ რესპუბლიკა დეკრეტით სოციალისტურ წყობილებათ აღიარა, აშკარაა მის დროშათაც სოციალიზმის წითელი დროშა უნდა გამოეტანა. ამის მაგიერ კი მან ისევ ბურჟუაზიის სამფეროვანი ბაირალი ააფრიალა და მით პროლეტარიატი ხელახლა ააბობოქრა. 26-ს დილით საბჭოს მოედანზე თავმოყრილ მუშებმა მოითხოვეს წითელი დროშის საერო დროშათ გამოცხადება. მთავრობაში ამ მოთხოვნის დასაწესებას წინააღმდეგა ყველა, გარდა ლუბლანისა და ალბერცისა. აქ მოხდა წვრილი ბურჟუაზიის პირველი აშკარათ გამოშორება პროლეტარიატისაგან. მაგრამ რომ ეს გამოშორება დაეფარათ და ერთობა ისე მოეჩვენებიათ, დაადგენ კომპრომიისს, გადასწყვიტეს წითელი ლენტის შემოვლება სამფეროვან ბაირალისთვის და სახელმწიფო მოხელეთა მიერ ასეთივე ლენტის ტარება.

როგორც ხედავთ ჯერ კიდევ ბარიკადები არ აუღიათ, ქუჩაზე დანთხეული სისხლი არ შემხმარა, რევოლიუციური გრძობები არ დადუმებულა, ხოლო მთავრობა ხელში ჩაიგდო შეიარაღებულმა პროლეტარიატმა და მას ემუქრება, ვინც ჩვენი მომხრე არ არის, ჩვენი წინააღმდეგიაო. მუშებს ეშინიათ წინანდებურათ არ მოატყუონ, სხვისა იარალი არ შეიქნეს და ამიტომ მთავრობას კრიჭაში უდგია. მეორე მხრით, ციხიდგან განთავისუფლებულ ბლანკის მიერ დაარსებულ კლუბში პირველათ გამოითქვა აზრი „ბლოკის“ მთავრობის უმრავლესობის გადაგდების და მის ალავას მუშათა წარმომადგენელთა ჩაყენების. „მთავრობა ხელში ჩაიგდო „ნასიონალის“ ხალხმა, ამ უძლოურ ვენუხებმა, რომელნიც დაკარგავენ რესპუბლიკას, თუ დავანებეთ. საჭიროა მათი იქიდან გამოარეკა და ჩვენი კაცის ჩაყენება“,—თქვა კლუბში გრუსსემ. „ამისათვის გვჭირია დიდი ხალხი, მუშათა აჯანყებული უბნები“, — განმარტა ბლანკიმ.

და ასე დროებითი მთავრობას ორივე მხრიდგან ემუქრებიან. რა უნდა ექნა მას? როგორ უნდა დაეცვა თავისი არსებობა, თავისი ბურჟუაზიული ბუნება? მას ჯარი არ ყავდა, ის უკვე პარიჟიდან გაიყვანეს და მთელი ხალხი საერო მილიციით აღიარეს; მას არც პოლიცია ყავდა, პოლიციას დაეპატრონენ საიდუმლო საზოგადოებათა წევრები, მონტანიკერები—კომიდიერის მეთაურობით. მაშე რა უნდა ექნა ამ თერთმეტ კაცს? შარნიე-პაეის სიტყვით მათ ერთათ-ერთ იარალს შეადგენდა „მორალური ძალა“; მარა ეს ძალა, რომლის საფუძველი იყო პროლეტარიატის ილიუზია, უნდა გამქრალიყო ამ ილიუზიის გაქრობისთანავე, ე. ი. მთავრობის ნამდვილი სახის დანახვისთანავე. მაშასადამე, მთავრობას ეჭვრებოდა მატერიალური ძალა და რაღვანაც ამ ძალას პროლეტარიატი შეადგენდა, ცხადია, მასაც აქ უნდა მოენახა თავის ჰომბრენი. და აი მთავრობის სამივე ფრაქცია შეუდგა თავის პოზიციის გამაგრებას, მუშების დაყოფას და ასე მდგომარეობის ხსნას.

ყველაზე უფრო რევოლიუციური და მოუთმენელნი იყვენ უსაქმოთ დარჩენილი მუშები. მთავრობამ ხელათ გადაწყვიტა ამათთვის სამუშაოს გაჩენა, ქუჩიდან სახელონოში გაყვანა, კაი ხელფასის მიცემა და ამით მათი მომხრობა ამ მიზნით 26 თებერვალს ის აარსებს „საერო სახელონოებს“ და მის მეთაურობას აბარებს გზათა მინისტრს მარის. მარიმ ასე მიმართა მუშებს: „მუშებო, შემდეგ გამარჯვებისა შრომა! თქვენ

ერთი შესანიშნავი მაგალითი გაქვთ ქვეყნისათვის და თქვენ მას უფვევლია მისცენთ“.

მოიძრო რა ამით ასიათასზე მეტი მუშა, მთავრობა შეეცადა დანარჩენთათვისაც რაიმე „საქმის“ გაჩენას, რაც ერთხანს თავს აქცევინებდა და საერო კრების მოწვევადმდის ჩაახუმებდა. მას ამის შემთხვევა ჩქარა მისცეს. მთავრობა პროლეტარიატს დაპირდა შრომის ორგანიზაციას, ხოლო ამ დაპირების ასასრულებლათ არავითარი ღონეს არ ღებულობდა. და ამ 28 თებერვალს აურებელი პროლეტარიატი გამომცხადდა საბჭოს მოედანზე და მოითხოვა შრომის სამინისტროს დაარსება. მთავრობამ უარყო ეს მოთხოვნები. ლიუ-ბლანმა და ალბერტმა დათხოვნის ქალღმერთი წარადგინეს. ამათი მთავრობიდან გასვლა ნიშნავდა „ბლოკის“ დარღვევას, მუშათა ილუზიის გაქრობას, მთავრობის ნამდვილი სახის გამოავსკრავებას, — ერთი სიტყვით მოედანზე თავმოყრილ ხალხის დარბაზში შემოსვლას და ახალი რევოლიუციის დაწყებას. ამიტომ ბლანის განზრახვას ყველა წინააღმდეგა და ისევ ყოველად მხსნელ კომპრომისს მიმართეს — დაადგინეს მუშებისათვის „მთავრობის კომისიის დაწესება, რომლის მიზანია შრომის პირობების შესწავლა, და პროექტების შედგენა და საერო კრებისათვის წარდგენა; ე. ი. ეს გადადებელი ძვალი მუშებს უნდა ეხრათ მუდმივ მთავრობის შედგენამდის და მით დროებითი მთავრობა განსაცდელისაგან ეხსნა. ბლანი არ დათანხმდა ამას. „რას ვაზამ მე უძალოთ, უბიუჯეტოთ, ჩემი აზრების განხორციელებისათვის ყოველივე საშუალებას მოკლებული? მე მთხოვენ ლექცია ვიკითხო მშიერთა წინაშე შიმშილის შესახებ! თუ ხალხს კიდე უნდა უღალატონ, დეე მოღალატე იყოს სხვა, მე კი არასოდეს“. — განაცხადა მან. ლიბლანი ჩაკარდა ღალატს და რევოლიუციის შორის. ის რომ რევოლიუციონერი ყოფილიყო, რა საკვირველია, აუკანასკნელს ირჩევდა და პროლეტარიატის დიკტატურას გამოაცხადებდა. მაგრამ ის იყო მომხრე „ბლოკის“, კლასთა მოთანხმების და ფიქრობდა ამ მიზნით სოციალიზმის განხორციელებას და როცა კითხვა დაისვა: „ბლოკი“ თუ პროლეტარიატი, კლასთა თანამშრომლობა თუ კლასთა ბრძოლა, — ის პირველს მიემხრო და „შიმშილის შესახებ დამშვეულთა წინაშე „ლექტორობა იტვირთა. ის დაინიშნა „კომისიის“ თავმჯდომარეთ, ალბერტი თანამშემწეთ; ბინათ მიუჩინეს ლიუქსენბურგი. ამის შესახებ გამოცემულ დეკრეტში ვკითხულობთ: „რადგანაც ხალხის მიერ მოხთენილი რევოლიუცია უნდა იყოს ხალხისავე სანარგებლო, რადგანაც ბოლო მოედანს მუშათა ხანგრძლივ და უსამართლო ტანჯვას, რადგანაც შრომის კითხვა არის უმაღლესი კითხვა და სხვა და სხვა. ვაარსებთ კომისიას და „ვიწვევთ მუშებს მონაწილეობა მიიღონ კომისიაში“.

ამ სახით „საერო სახელოსნოებით“ მთავრობამ მოიძრო უსაქმოდ დარჩენილი მუშები, ხოლო საქმის მქონე ლიბლანი და ალბერტიურთ საბჭოდან ლიუქსენბურგში გადასახლა და იქ ლაპარაკში ჩაბა. მუშებს რჩებოდა გამარჯვების ილიუზია. მარის «საერო სახელოსნო», ლუ-ბლანის «სოციალურ სახელოსნოთა მიიღეს, თუმცა მათ შორის არავითარი შესაკვება არ ყოფილა გარდა სახელისა, ხოლო „კომისია“ დასახეს „უსამართლო ტანჯვის“ ბოლოს მომდებათ!

მთავრობის ორმა ფრაქციამ გაიყო რა ასე პროლეტარიატი, დარჩა მესამე ფრაქცია უპროლეტარიატოთ. როლენი და ფლოკონი, რომელთაც დიდი რევოლიუციის აკობინელთა გვირგვინი ძილს არ აძლევდა, გადაწყვიტეს ამით გზაზე შედგომა და დიდი რევოლიუციის გმირების სრულიად სხვა პირობებში გაცოცხლება. იმათ იაკობინელებსავეთ მიმართეს კლუბების გაფორმებას და იქ სიმავრის მოპოებას. კლუბები ერთობ მრავალი დაარსდა, რომდენიმე დღეში სამასზე მეტი. ამათ შორის, გარდა ბლანკის კლუბისა, შესანიშნავი რევოლიუციის კლუბი, «ადამიანის უფლებები», «კაბეს კლუბი», «სტრირის კლუბი» და სხ. მონტანიართა ორას კლუბთა ცენტრს შეადგენდა „კლუბთა კლუბი“, რომელსაც მეთაურობდა პრეფექტი კოსილერი, მის თანამშემწე სობრიე, ბერნარი, რასპაელი, ჰუბერი — სუყველა ძველი კონსპირატორები, რომენი მიემხრო ამათ და მათ მიერ წარმოდგენილი მონტანიარები პროვინციაში დაგზავნა რადიკალური რესპუბლიკის საქადაკებლათ. მონტანიართა კლუბებში კითხვა აღძრეს შესახებ მთავრობის უმრავლესობის მოშლისა და რესპუბლიკის სათავეში ლედრუ-როლენის მოქცევისა.

ასე დაიყო პარიზის რევოლიუციური ჯარი. «საერო სახელოსნოები», ლიუქსენბურგელები, მონტანიარები, ბლანკისტები — აი ამათ უთანხმოებას და განხეთქილებას უნდა ეხსნა დროებითი მთავრობა. ეს იყო მისი „მორალური ძალა“. ამით დაიმედებული მთავრობა შეუდგა წვრილი და მსხვილი ბურჟუაზიის მომხრობას და თავისი ნამდვილი დანიშნულების შესრულებას. მისი მთავარი საზრუნავი გახთა რევოლიუციის მიერ შერყეული კრედიტის აღდგენა და ვაქრობა. მრწველობის ჩვეულებრივ კალაპოტში ჩაყენება. საქირო იყო დიდძალი ფული. ივლისის მონარქიამ კი ხაზინაში მხოლოთ ოცდათოთხმეტი მილიონი დატოვა. მთავრობამ მიმართა კერძო „პატრიოტულ შამოწირულობას“, რასაც გამოეხმაურა პირველ ყოველისა მუშები. ამათ მთავრობა თავისი ეგონათ და მისი გაჭივრება თავის გაჭივრება. აი მაგალითათ რას წერს მთავრობას მუშათა ერთი კორპორაცია: „ჩვენ თვითონ მუშები ვაწვდით მცირე დახმარებას 2,000 ფრანკს თქვენი კეთილშობილური საქმეების დასაგვირგვინებლათ. ვწუხვართ მხოლოთ, რომ ეს ჩვენი შამოწირულება ასჯერ მეტი არ არის“. ბურჟუაზია პირიქით ისე დაფრთხა, რომ თავის საქმეებს აჩერებდა, მუშათ და მოსამსახურეთ ითხოვდა და ფული უცხოეთის ბანკებში გადაქონდა. მისთვის დროებითი მთავრობა კომუნისტური მთავრობა იყო და ყოველ დღე კაპიტალიზმის დანგრევის დეკრეტს ელოდა! აუცილებელი გახთა ახალი გადასახადების შემოდება. მარა ვის გადაახდევინ? ბანკირებს ბირჟევიკებს, კაპიტალისტებს. როგორც ამას შემარცხნეები თხოულობდენ? ეს ხომ მათი კიდე უფრო დაფრთხობა, და კრედიტის კიდევ უფრო შერყევაა. დარჩა ისევ ერთი უნო კლასი, რომელაც ყველაფერს იტანს, რევოლიუციური მთავრობამ გლეხებს აუწია გადასახადი! დიდი რევოლიუციამ გლეხობას მრავალი გადასახადი მოუსპო და ამით ის გარევოლიუციონერა. თებერვლის რევოლიუცია კი მის „ბარბიკათ“ გამოვიდა და მით ის რეაქციას გადაუდგო. შემოსული ფულიდან (162 მილიონი) 60 მილიონით დაარსდა წვრილი ბურჟუაზიისათვის პატარა ბანკები პარიეში და პროვინციის ქალაქებში. გარდა ამისა გაიხსნა გასაყიდი საქონლის საწყობები (ვარანტი), სადაც ვაჭარს შეეძლო გაუყიდავი საქონელი მოეტანა, სამაგიერო კვიტანცია მიეღო და ეს ბანკებში ფულზე გადაეხურდავებია. იმ ორმა ზომამ კრიზისი შეასუსტა, კრედიტი აღადგინა და მთავრობას მთელი ბურჟუაზიის ნდობა მოუპოვა. ახლა მას მიემხრენ არა მარტო შეძლებული და შეშინებული კაპიტალისტები, არამედ მემამულენი, ეპისკოპოზები, ხუცები, ბერები, მხედრები — ყველა წინანდელი მოწინააღმდეგენი ამათ მოინდომეს რესპუბლიკის ცნობა, მისი ხელში ჩავდება და თავის ინტერესებისათვის ამუშავება. ესენი შეერთდენ და მისცეს დასაბამი „წესიერების პარტიას“.

ამნაირათ, პროლეტარიატს დაპირება და დემორალიზაცია, გლეხობას გადასახადი, ბურჟუაზიას კრედიტი და ვარანტი — აი „კლასთა თანამშრომლობის“ პირველი ამოსაღები.

მთავრობა ამით კიდევ ვერ დაკმაყოფილდა, მას პროლეტარიატის შიშით მოსვენება არ ქონდა და გადაწყვიტა საკუთარი მხედრობის გაჩენა, მხედრობის მრისხანე იანიჩართა და მისთვის თავდადებულთა. საიღამ უნდა მოეწვია მას ამის ხალხი? რასაკვირველია ისევ პარიჟიდან, ისევ დაბალი კლასიდან რომ მუშებს გონებოდათ ეს ჯარიც ჩვენიაო. როგორც მოაგვხსენებთ ყველა დიდ ქალაქშია მცხოვრებთა „ნაძირალი“, რომელიც არც თესს, არც მკის, არც რაიმე მუშაობას ეწევა, ხოლო ცხოვრებით კი ცხოვრობს. ეს სხვა კლასების ნასუფრალით მცხოვრები გახლავთ „მათხოვრული პროლეტარიატი“, (ე. ი. მაწანწალანი, ბოსიაკები), რომელიც ძირიანათ განსხვავდება სამრეწველო პროლეტარიატისაგან. მთავრობამ პარიჟის 25 ათასი ბოსიაკი მოკრიბა, ფორმის ტანისამოსი ჩააცვა, ღღეში ფრაკნახევარი ჯამაგირათ გაუჩინა, ოფიცრები უფროსებათ მისცა, დაარქვა „მოდრავი მილიცია“ და ამ მუდამ წესიერების დამრღვევთ, წესიერების დაცვა ჩააბარა. პროლეტარიატი პროლეტარიატის წინააღმდეგ! დასასრულ მთავრობამ დანიშნა საერო კრების არჩევანი 9 აპრილისათვის საყოველთაო, პირდაპირი, თანასწორი და საიდუმლო კენჭის ყრით, პრესის, კრების და სიტყვის სრული თავისუფლებით. ხოლო მისი სხდომების გახსნა 20 აპრილისათვის. ამასთანავე გააუქმა თავდაზნებურობა და პერთა პალატა.

(შემდეგი აქნება).

აბ.

დედაკაცი და მისი ეკონომიური მდგომარეობა.

(კლარა ცეტკინასი).

თარგმანი რუსულიდან.

I.

(გაგრძელება) *

თავდაპირველათ ფაბრიკა იზიდავდა ქალს, შედარებით დიდი ხელფასით და უფრო ადვილი შრომით, მაგრამ მალე აუცილებელმა საჭიროებამ ჩაითრია ის სამრეწველო ცხოვრების ნაკადულში და იქ სამუდამოთ დატოვა.

ყოველივე ახალი გამოგონება, ახალი ტექნიკური გაუმჯობესება თანდათან ადვილებდა წარმოების პირობებს და მით შესაძლოთ ხდიდა ქალის შრომას ფაბრიკაში. ამ გარემოებამ აუარებელი მშრომელი ხალხი დატოვა უსაქმოთ: გაჩნდა მრავალრიცხოვანი სათადარიგო-სამრეწველო არმია, რამაც შესაძინევით დასწია მუშის ხელფასი.

მამაკაცის ხელფასი ოჯახის საჭიროებას უკვე ვეღარ ადიოდა ხშირათ ეს ხელფასი მარტოხელა, უცოლშვილო კაცის მოთხოვნილებასაც ძლივს აკმაყოფილებდა.

გაჭირვებამ მალე ცოლიც აიძულა ოჯახის სარჩენათ გარეთ გასულიყო და თვისი ხელფასი ქმრის ხელფასისთვის შეერთებინა. დედაკაცის შრომამ დაკარგა თვისი წინანდელი ხასიათი, რომელიც გამოიხატებოდა მხოლოდ ოჯახის მოვლა-პატრონობაში; ახალმა ცხოვრების პირობებმა ქალი ოჯახიდან გამოიყვანა და მით მისცა მას საშუალება უშემაჯავროთ ცხოვრებისა, სრულიად დამოუკიდებლათ არსებობისა. ახალმა ეკონომიურმა პირობებმა დაარღვიეს ქალის უწინდელი მოქმედება (ოჯახში), შეცვალეს მისი საზოგადოებრივი მდგომარეობა და მოახდინეს სრული ცვლილება ძველ, მამაკაცის ბატონობაზე დამყარებულ ოჯახში.

ქალის უწინდელი მოღვაწეობა იმ თვისებისა იყო, რომ ყველა ოჯახის წევრებს ერთათ აგროვებდა და შინაურ კერასთან თავს უყრიდა; ეხლა კი როდესაც დედა-კაცის მოქმედება

მა მთლათ ფაბრიკაში გადავიდა, უწინდელი ოჯახი ღიბრღეა, მაგრამ მის ნაცვლათ დაიღო საძირკველი ქაღალდის მუშაობის დამოუკიდებლობისა, ქალთა ემანსიპაციისა.

როგორც ყოველთვის, ისე ამ შემთხვევაშიც, უფლებრივი ნორმები და იდეები უკან ჩამორჩენ ახალ ეკონომიურ ცხოვრებას.

ქალის ეკონომიური და საზოგადოებრივი მდგომარეობის ცვლილება უკვე მომხდარი ფაქტია. რაც შეეხება მის პოლიტიკურსა და უფლებრივ მდგომარეობას—ცვლილება ამ მხრივ ჯერ არ მომხდარა და ვინ იცის რამდენი დრო გავა, სანამ ეს მოხდებოდეს...

მართალია ახალმა წარმოების პირობებმა ქალი ეკონომიურათ თავისუფალი და დამოუკიდებელი გახადა, მაგრამ, რაც შეეხება პოლიტიკურსა და უფლებრივ მდგომარეობას—ამ მხრივ ქალი ძველებურათ მამაკაცის მფარველობის ქვეშ დარჩა.

მრეწველობა თანდათან ვითარდებოდა და ყოველი ახალი ტექნიკური გაუმჯობესობა ათასობით გლეჯდა ქალებს ოჯახის კერას და აგდებდა გარეთ, ბაზარში. ღღეს ქალი უკვე აღარ მუშაობს თავის ოჯახისთვის —ის შრომობს მსოფლიო ბაზრისთვის.

ქალის საფაბრიკო შრომა მალე თვალსაჩინო ეკონომიურ ძალათ შეიქნა, რითაც სიამოვნებით ისარგებლა ეკონომისტმა.

სამრეწველო ასპარეზზე დედაკაცი მამაკაცის მეტოქეთ გამოვიდა; ამ გარემოებამ ის გავლენა იქონია, რომ მიწოდებამ (предложение) მოთხოვნილებას (спрос) გადააჭარბა და მით მუშის ხელფასი დასწია. ეს ასეც უნდა მომხდარიყო, რადგანაც თავიდანვე ქალის შრომა, მამაკაცის შრომასთან შედარებით, უფრო იაფი იყო; ამის მიზეზი კი ის იყო, რომ ღღემდის ქალი არავითარ ღირებულებას ბაზრისთვის არ ამზადებდა. საზოგადოთ, წინეთ, ქალის შრომა, რომელსაც ის ოჯახში ეწეოდა, საზოგადო საჭირო შრომის (общественно-необходимый труд) მცირე ნაწილს შეადგენდა; აქედან გამოიყვანეს ყალბი დასკვნა ქალის შრომის უნაყოფობაზე.

ქალის შრომის იაფობის მიზეზი იყო აგრეთვე ქალის ნაკლები მოთხოვნილება და ის გარემოება, რომ თვისი შრომის ფასით ის ხშირათ თავის საჭიროების მხოლოდ ერთ ნაწილს აკმაყოფილებდა და ამავე დროს ოჯახში მუშაობასაც განაგრძობდა.

არა ნაკლები მნიშვნელობა ქონდა იმ გარემოებასაც, რომ ქალები, მრავალ საუკუნეთა განმავლობაში, მონობას შეჩვეულნი, მოკლებულნი თავიანთ ინტერესების შეგნებას, სოლიდარობას და საკუთარი ღირსების პატივისცემას, წარმოადგენდნენ მორჩილსა და იაფ სამუშაო ძალას.

მაგრამ ქალი გამოდგა არა თუ მარტო იაფი სამუშაო ძალა, არამედ ძალიან ხელოვნური და გამოსადეგი მუშა, რომელმაც, ზოგიერთ სამრეწველო დარგში, მამაკაცსაც კი გადააჭარბა.

ამ ნაირათ, არ უნდა გავივიკირდეს, რომ დედაკაცი, რომელსაც აქამდინ ამცირებდნენ და მამაკაცზე დაბლა აყენებდნენ, სამრეწველო ასპარეზზე მამაკაცის მეტოქეთ გამოვიდა; მეტოქეთ, რომლის მით უფრო უნდა ეშინოდეს კაცს, რაც უფრო უმჯობესდება ტექნიკა, იგონებენ ახალ-ახალ მანქანებს, რომელნიც კაცის სამუშაო ძალას მეტათ ხდიან.

გამოვა თუ არა ქალი სამრეწველო ასპარეზზე, საშინლათ ეცემა მუშა-კაცის ხელფასი და, რამდენათაც შესაძლებელია, ქალის შრომა აქვევებს მამაკაცის შრომას ამა თუ იმ მრეწველობის დარგიდან. რაც შეეხება ქალის შრომას, მას უწევს მეტოქეობას ბავშვის შრომა; საზოგადოთ ადამიანის შრომის მეტოქეობას უწევს მანქანა—ეს შეუბრალებელი კონკურენტი ადამიანის შრომისა.

* იხ. „მოგზაური“ № 19, მაისი 1995 წ.

წარმოებრივ დამოკიდებულებას ამნაირი შედეგი აუცილებლათ მოსდევს მანამდის, სანამ წარმოება არ აკმაყოფილებს თვით მწარმოებლების მოთხოვნილებას, სანამ არსებობს მისთვის, რომ შესძინოს სიმდიდრე კერძო პირებს—კაპიტალისტებს, სანამ არსებობს მოთხოვნილების დასაკმაყოფილებლათ კი არა, ნაწარმოები საქონლის გასაყიდათ, სანამ წარმოებას ჰკიდებენ ხელს იმ ანგარიშით, რომ იყიდონ რაც შეიძლება იაფათ და გაყიდონ რაც შეიძლება ძვირათ.

ინდუსტრია (მრეწველობა) უსათუოთ უნდა სარგებლობდეს ქალის შრომით, რათა შეძლება ქონდეს დასაცეს მამაკაცის შრომის ფასი და ხელფასი საზოგადოათ...

ყოველივე ცლა ჩვენი მხრით, რომ დედაკაცი ძველებურ ოჯახის კერას დაუბრუნოთ, ან მის შრომას მრეწველობაში ხელი შეუშალოთ, წარმოადგენს უნაყოფო დროს დაკარგვას და სისულელეს, იმ ნაირ სისულელეს, როგორც ჩაიდინეს ინკლისელმა მუშებმა, რომელნიც მანქანების მიერ შექმნილ კონკურენციის მოსასპობათ, ფაბრიკებსა და მანქანებს ანადგურებდნენ.

დღეს რომ ქალის შრომის მოსპობა ან შემოსაზღვრა მოვიწადინოთ, (აქ არ უნდა მივიღოთ მხედველობაში ის შრომაც, რომელიც მანქანებზეა, როგორც თვით ქალისთვის, ისე შთამომავლობისთვისაც), ეს იქნება ცხოვრების ჩარხის უკუღმა შეტრიალება და თანამედროვე ეკონომიური, და საზოგადოებრივი პირობების სრული გაუგებრობა.

ეკონომიური პირობები ჩვენ სურვილებს არ ემორჩილებიან, არც იმას დაგიდევნენ რა ნებაზე პეტრეს და ივანეს, რომელნიც, სანტიმენტალური სიბრყვის გამო, ცდილობდნენ ძველებურათ ქალი ოჯახის კერას მიაკრან, ეკონომიურათ დამოკიდებული გახადონ და პოლიტიკურათ და იურიდიულათ დაიმორჩილონ.

წარმოების პირობები ყურადღებას არ აქცევენ ჩვენ პირად სანტიმენტალურ სურვილებს; ისინი ემორჩილებიან მხოლოდ ეკონომიურ აუცილებლობას, რომელიც ისეთივე უცვლელია, როგორც სტიქიური ძალა.

თანხმათ ამ აუცილებლობისა, ქალი, მიუხედავად წვრილ ბურჟუაზიულ მოთქმა-გოდებისა, უსათუოთ უნდა დარჩეს სამრეწველო ასპარეზზე; ამასთან ერთათ მისი მოქმედების წრეც თანდათან უნდა ფართოვდებოდეს და მრეწველობაში ფეხს იდგამდეს.

თანხმათ ამ ეკონომიური აუცილებლობისა, ვერც ოჯახს, და ვერც კაპიტალისტს, ვერ შეუძლიათ უარჰყონ ქალის საფაბრიკო შრომა.

მსოფლიო ბაზარზე კაპიტალისტთა შორის სასტიკი კონკურენციაა. ყოველი კაპიტალისტი იმ მოსაზრებით, რომ არ დაიღუპოს, იძულებულია თვისი წარმოება გააიაფოს; რაც უფრო მეტია კონკურენცია, მით უფრო მცირდება მუშის ხელფასი, მით უფრო ნაკლები საშუალება ეძლევა მუშა კაცს თავისი შრომით ცოლ-შვილი ასაზრდოკოს და მით უფრო აუცილებელ საჭიროებათ ხდება ცოლის შრომა ოჯახისთვის.

საზოგადოათ, სამუშაო ხელფასის დაკლება ქალისა და მანქანურ შრომის ანდაყოფილ თვისებას რადი შეადგენს. ორივე შრომის „ბუნებრივი“ მიდრეკილება იმაში გამოიხატება, რომ ყოველ ინდივიდს (პიროვნებას) საშუალო საზოგადოებრივი შრომის რაოდენობა შეუშინებს (понижить количество средняго общественнаго труда). როგორცა ვთქვით, ხელფასის დაკლება ქალის და მანქანურ შრომის შინაგან თვისებას არ შეადგენს; ის არის დამოკიდებული კერძო საკუთრებაზე დამყარებულ წარმოების პირობებზე. მხოლოდ კაპიტალისტურმა ექსპლუატაციამ გახადა ეს ორი ეკონომიური ფაქტორი ეხ-

ლანდელი ცხოვრების უბედურებათ, მუშის უარეს მდგომარეობაში ჩამყენებელ საშუალებათ. ქალის შრომა და მანქანა ბედნიერების ელემენტებს წარმოადგენენ მერქისთვის, შეადგენენ საფუძველს, რომელზედაც უნდა აშენდეს უკეთესი საზოგადოებრივი წესწყობილების ორგანიზაცია.

მანქანა უადვილებს კაცს მძიმე და ხან-გრძლივ შრომას, საშუალებას აძლევს წარმოება გაამრავლ-სხვაფეროს და უკეთესი საზოგადოებრივი წყობილება შექმნას; რაც შეეხება ქალის შრომას—ის წარმოადგენს იმ ეკონომიურ საფუძველს, ურომლისათ ქალთა ემანსიპაცია და უფლებრივი თანსწორობა შეუძლებელი იქნებოდა.

დედაკაცი, რომელიც, შრომის მხრივ, მამაკაცს გაუთანასწორდა, რომელმაც ეკონომიური დამოუკიდებლობა მოიპოვა, უნდა გაუთანასწორდეს მამაკაცს პოლიტიკურათაც და იურიდიულათაც. ქალთა საკითხი მართლა იმაში კი არ მდგომარეობს, რომ ახალი ეკონომიური პირობები, რომელშიაც ქალი მოყვა, აჩუქებდეს საზოგადოებრივ და უფლებრივ წყობილებას დაუქვემდებაროთ; ჩვენ ვლანაარაკობთ იმაზე, რომ საზოგადოებრივი წყობილება როგორმე ახალ ეკონომიურ პირობებს შევეუთანხმოთ.

ქალთა საკითხი გადაწყდება მხოლოდ მაშინ, როდესაც წარმოების იარაღნი განსაზოგადოვდებათ. (обобществление орудий производства) მაშინ და მხოლოდ მაშინ შეიძლება მოისპოს ის უთანხმოება, რომელიც არსებობს ადამიანისა და მანქანურ შრომის შორის—ერთი მხრით და ქალისა და კაცის შრომის შორის—მეორე მხრით.

მაშინ, როგორც მანქანური, ისე ქალის შრომაც გამოიჩინენ თავიანთ ბუნებრივ ტენდენციას—კაცობრიობის საბედნიეროთ, საზოგადო-საჭირო შრომას (общественно-необходимый труд) შესაძლებელ მინიმუმამდის შეამცირებენ.

ახლანდელ დროში, რომ ქალის შრომის მოსპობა ან შემოსაზღვრა მოვიწადინოთ—ამით ქალს ისევე ეკონომიურ მონათ გავხდით და, შეგნებულათ, გარყენილების მორევში შევაცურებთ, მამაკაცს კი გავუორკეცებთ შრომას და გაცალეებით უარეს მდგომარეობაში ჩავაყენებთ.

ჩვენ და სამწუხაროთ, პროგრესიულ ბანკიდანაც კი მოისმის ხოლმე ხანდახან ხმები ქალის შრომის აკრძალვაზე ან შემოსაზღვრაზე. რითი განსხვავდებიან ამნაირი ვითომდა პროგრესისტები იმ რეაქციონერებისაგან, რომელნიც სულით და გულით ცდილობდნენ აღადგინონ ძველი ცეხები (ამქრები), განსაცდელიდგან იხსნან ხელოსნობა, წვრილი წარმოება და წვრილი ბურჟუაზია.

მამაკაცისა და დედაკაცის შრომის ინტერესები ერთმანეთს მტრულათ არ უნდა დაუპირდაპირათ; ეს ინტერესები, როგორც საერთო მუშათა ინტერესები, აუცილებლათ უნდა შევავროთ და კაპიტალისტთა ინტერესებს დაუპირდაპიროთ.

მართალია დედაკაცი, ეკონომიურათ, მამაკაცის დამოკიდებულებისაგან განთავისუფლდა, მაგრამ, ამ მხრივ, ის დღეს კაპიტალიზმის უღელ ქვეშ მოყვა.

მუშა-კაცებისა და მუშა-ქალების მდგომარეობა დღეს არაფრით არ განსხვავდებიან ერთმანეთისაგან. როგორც მუშა-კაცები, ისე მუშა-ქალებიც ერთნაირათ იტანჯებიან, ერთნაირათ წვალობდნენ, ერთსა და იმავეს თხოულობდნენ, ერთი სიტყვით, ყველაფერში ერთნაირათ არიან დაინტერესებულნი. მართლა და რა საინტერესოა ქალისთვის, რომ რაც შეიძლება ნაკლებ ფასში იმუშაოს და მით მუშაკაცის ხელფასი დასწიოს! ქალის შრომის მოსპობა ან შეზღუდვა რომ მოვიტხოვოთ, ამით დედაკაცთა შრომის მეტოქეობას ვერ მოვსპობთ...

თავის აუტანელი მდგომარეობიდან გამოსვლა პროლეტარიატს მხოლოდ მაშინ შეეძლება, როდესაც მუშა ქალები და მუშა კაცები შეიგნებენ თავის ინტერესთა სოლიდარობას, შეერთდებიან და საერთო ძალით გაიკაფავენ უგზას უკეთეს მომავლისკენ.

მუშა-კაცების და მუშა-ქალების შეერთება, პოლიტიკურადა და საზოგადოებრივად მათი გათანაბრება, არა თუ საქორთ და სასურველია პროლეტარიატისთვის, — არამედ აუცილებელია, რადგანაც ეს სიცოცხლის საკითხს წარმოადგენს მისთვის.

(შემდეგი იქნება).

უქრნალ-გამკეთებელი.

თფილისის სათავადაზნაურო სკოლის ქართველ მასწავლებლებმა კოლექტიური წერილი დასტამეს გაზ. „ცნობის ფურცელში“ (№ 2828), რომელშიაც ჩვენ რედაქციას საუკუდურს უცხადებენ. ასეთი საუკუდური იმათ მხრით თურმე მარტო იმით კი არ დაგვიმსხურებია, რომ ჩვენ ადგილი დაუთმეთ ბ-ნ. უიფიანის წერილს, რომელიც სხენებულ სკოლის მასწავლებლებს ესტოდა, არამედ კიდევ უფრო იმითაც, რომ ჩვენ არ დავიჯერეთ დასასყელებული მასწავლებლების რჩევას და არ გამოვაცხადეთ, რომ უიფიანის წერილში მოყვანილი ფაქტები „იტკნარი სინჯუაო ჩვენ კი ვურჩევდით შეურაცხყოფილ მასწავლებლებს: ან საწინააღმდეგო წერილი დაეტიკათ ან ბ-ნი უიფიანი სამედიცინო სამართალში გაშკაფიან და ამ საშუალებით გაეპარებოდნენ თავი. მაგრამ თურმე ნუ იტყვიან, თავის გამართლება იმათ ისე რიგით როდი აწყობენ, როგორც ჩვენთვის ჭკუის სწავლება: „ჩვენ ვკისურდავ—ამბობენ სხენებულ ბედავკებში—თავის გამართლების კარდა მიგვეთხოვინა „მეცხურის“ რედაქციისათვის, რომ წინდაუხედავით ჩირქის წაცხვას, თუმცა სხვისი ხელით, მაგრამ რედაქციის ნებართვით, დასაგმობია“. უკუდავთქვი ეს კარგი, მაგრამ ფაქტები სადადა, ბატონებო, ფაქტები? თქვენ ამბობთ, რომ წერილის დაბეჭდვას თქვენი მხრით შეუძლებელია თქვენგან დამოკიდებული (აღბათ: დამოუკიდებელი) მიზეზების გამო. მაგრამ ვისთვის აქვს დღეს ასეთი განცხადებას მნიშვნელობა? შწორეთ ამას ეწოდება ნიღაბის ჩამოფარება. ჩვენი რა ბრალაა, რომ თქვენ ჭკუშარიტების გეშინათ? ბოლოს თქვენ მიმართავთ მეთხველს და თხოვთ. მან გადაწყვიტოს, ვინ არის მართალი, რედაქცია თუ სათავადაზნაურო სკოლის მასწავლებლები“. ამას ქვია საქმის გადაფარება. რათ გავიწყდებათ, ბატონებო, რომ თქვენ ბრალს ბ. ნ. უიფიანი გდებთ და არა რედაქცია. ეს რომ ვარკვით ცნობილი იქნასკუბური ცილია! ვუყვარვართ, რომ თქვენც ამ დასაძახს საშუალებებისთვის მივიმართავთ.

ერთი ახრებული ფილმისფერ-მწერალი გაზ. „ცნობის ფურცელს“ გაუჩნდა. ეს განსჯათ ბ-ნი გ. რ. ეს ახლათ გამოჩენილი მწერალი უბრალო საგნებსზე არ ეხება, ის სულ ფილმისფერი და ისტორიულ-სტრუქტურული კითხვებს არკვევს, მაგრამ რადგანაც საფუძვლი მუცათ თხელი აქვს, ამიტომ მისი ამ საბოილეზე ვარჯში მხოლოდ მარცხით თავდება. მოგეხსენებათ როგორ დამარცხდა იგი ნაციონალიზმისთვის ახალი საფუძვლის გამოქების დროს. მაგრამ იგი მაინც თავისას არ ამდის აი სხვათა შორის რას გვეუბნება ბ-ნი გ. რ. (იხილეთ „ცნობის ფურც.“ № 282) *).

ინტერესების წინააღმდეგობა ცხადია, მაგრამ ეს წინააღმდეგობა მაინც იმ სახისა არ არის, რომ მოწინააღმდეგეთა შორის არავითარი საერთო ნიადაგი არა რჩებოდეს; პირიქით, ეს საერთო ნიადაგი ურთიერთობისა აქ ძალიან დიდი და ძლიერი: კაპიტალისტს უმუშოთ ცხოვრება არ შეუძლიან, მუშას უკაპიტალისტათ, ამიტომ ისინი აუცილებლად უნდა იყვნენ შეთანხმებულნი და შეკავშირებულნი. საერთო ნიადაგს აქ ის წარმოადგენს, რომ კა-

პიტალისტთა კლასს მიზნათ მუშათა კლასის მოსაზრება არა აქვს და მუშათა კლასს კიდევ—კაპიტალისტთა საკუთრებას უკუდებდა და მიწის პირიდან; ორივენი კერძო საკუთრების ჩივილზე დგანან და აი სწორეთ ეს კერძო საკუთრებას, რომელსაც ორივენი ურჩევდებიან და რომელიც შესაძლოა და თან აუცილებლადაც ხდის მათ შორის ბრძოლასაც და შეთანხმებასაც.

ასეთი მსჯელობა მუცათ დამახასიათებელია ჩვენი ავტორისათვის. იგი ან სრულყოფილ არ იცნობს მუშათა თანამედროვე მოძრაობას, ან განზრახს ამანინჯებს ჭკუშარიტებს. ჩვენ არ ვამბობთ იმას, რომ ბ. გ. რ. წინდა ბურჟუაზიული თვალთ უყურებს კითხვას. იგი, მსგ., სრულ სიმასუდეს დადადებს, როცა გვეუბნება, რომ კაპიტალისტთა კლასს მიზნათ მუშათა კლასის მოსაზრება არ აქვს. მართალია იგი იმამიც, რომ კაპიტალისტს უმუშოთ ცხოვრება არ შეუძლია, სოლო შეუძლია თუ არა მუშას უკაპიტალისტთა ცხოვრება,—ეს კიდევ სულ სხვა საკითხია. მაგრამ საიდან გამოიყვანა ჩვენმა ავტორმა ის დასკვნა, რომ როგორც კაპიტალისტების კლასს არ აქვს მიზნათ მუშათა კლასის მოსაზრება, ისე კიდევ მუშათა კლასს კაპიტალისტების კლასის საშუალებით ადგვა დედამიწის პირიდან. კაპიტალისტთა კლასს რომ არ უნდა მუშათა კლასის მოსაზრება, ეს უკუდასათვის ამკარაა, რადგანაც კაპიტალისტების არსებობა ისე შეუძლებელია. სულ სხვაა მუშათა კლასი: კაპიტალისტები იმათი მანკავრელებია, ისინი იმათი ნაყოფარით ძვებიან და სუქებიან, გინა შეიძლება შეგებულ მუშებს კაპიტალისტების მოსაზრება არ სურდეს? ეს მხოლოდ ბ-ნ. გ. რ-ის ოცნებაში თუ შეიძლება, თორემ სხვაგან არსად. რაც შეეხება ჩვენი ავტორის აზრს, რომ მუშები და კაპიტალისტები „უნიღებლათ ცდილობენ შეთანხმებას და შეკავშირებას“,—ესეც ჭკუშარიტების დამახინჯებაა, და მეტი არაფერი. რომელ შეთანხმებაზე ან შეკავშირებაზე გვეუბნება აქ ავტორი? ჩვენ ეს ვერ გავვიგია, და საჭიროა ამას ავტორი განვკვიმარტავდეს.

ბ-ნ. გ. რ-ს გამოკვამათ თავისებურათ, გაზ. „ივერიანს“. მაგრამ ამ უკანასკნელმა სულ სხვა ნიადაგზე გადაიტანა საუბარი და ისეთი კუდი გამოაბა, რაც სრულყოფილ მონადირეული არ იყო „ივერიანს“ ამბობს, რომ „ზოლიტიკურ სივრცეში სხვა კლასებთან შეერთება უკეთეს ზოლიტიკურ წყობილების მოსაზრებლათ არ უძნელებს მშრომელ ხალხს—კლასობრივ შექმნებას და თავის ინტერესების შეგნებას“. შეიძლება ეს ასეც იყოს, მხოლოდ ეს დამოკიდებულია იმაზე, თუ რანაირათ არის განვითარებული მშრომელ ხალხში კლასობრივ ინტერესის შეგნება. უმეტეს შემთხვევაში ასეთი შეერთება არათუ უძნელებს, არამედ ამრავლებს და აჩრებს კლასობრივ შეგნებას მუშა ხალხში. ეს ხდება უმთავრესათ მაშინ, როცა ბურჟუაზიის იდეოლოგები დემოკრატიულ ქერქში სხვევენ თავის ბურჟუაზიულ მიზნებს. სწორეთ ამას ჩადის დღეს ჩვენში „ცნობის ფურცელი“ და კიდევ უფრო თვით „დემოკრატიული“ „ივერიანს“ ბ-ნ. გ. რ.—ს ამიტოა გამოკვამათა ეს უკანასკნელი, რომ იმის მსჯელობისათვის თავისებური კუდი გამოაბა. აი ეს კუდიც; „თუ საზოგადოთ რუსეთის შესახებ შეიძლება ვთქვათ,—გვეუბნება წერილს ავტორი,—რომ უკუდასთვის თანასწორათ თავისიუფალი წესწყობილებების მოთხოვნა სხვა და სხვა კლასთაგან მუშა ხალხს არ ართმევს კლასობრივ ნიადაგს:... ისე საქართველოშიაც შესაძლებელია წამოყენებულ იყოს ისეთი საერთო ზოლიტიკური მოთხოვნა, რომლის განხორციელებაც თავისუფლათ და დაუმრავლებრივ განვითარების საშუალებას შეუქმნის როგორც თითოეულ საზოგადოებრივ კლასს, ისე მთელ ერს, მთელ საზოგადოებას“. როგორც ხედავთ ეს კუდი საქართველოს ავტორშია განსჯათ, რომელსაც ჩვენი ბურჟუაზიბურჟუაზები ეთველი მხრიდან ძალათ აჩრინა მუშა ხალხს.

რედ.-გამომც. ი. ვ. როსტომაშვილი.